

Toplumsal Uyum İçin Eğitimin Önemi: Türkiye'deki Suriyeliler Örneği*

Öğr. Gör. Dr. Tuba Duman

Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi
Sosyoloji Bölümü
tuba.duman@asbu.edu.tr

Öz

Suriye'de 2011 yılında çıkan iç savaş 8 yıldır devam etmektedir. Bu süreçte Türkiye tarafından açık kapı politikası izlenmiş ve yaklaşık 3.632.622 Suriyeli sığınmacı ülkemize giriş yapmıştır. Suriyeli sığınmacıların okul çağında olan çocuklarının yaklaşık % 63'ü eğitimine devam edebilmektedir. Bunun yanında Suriyeli yetişkinlere çeşitli kurslar açılıp Türkçe dil eğitimi ve meslek eğitimi konusunda imkan sağlanmaktadır. Toplumsal uyumu sağlamak toplumsal barış için önemli bir gereksinim olup özellikle yoğun Suriyeli göçü sonrası Türkiye'nin dikkatle üzerine eğildiği bir konudur. Dil eğitimi, mesleki eğitim, dini eğitim, kültür eğitimi, ilk ve orta düzeyde okullarda eğitim, üniversite eğitimi gibi örgün eğitim ve yaygın eğitimin alanlarının, Suriyeli yetişkin ve çocuklara fayda sağlayıp, onların burada kendi hayatlarını kurup, toplumla uyum içinde yaşamalarını kolaylaştırması beklenmektedir. Bunun yanında Suriyelilerle uyum içinde bir yaşam alanı oluşturabilmek için Türkiye toplumunun da toplumsal uyum hakkında eğitim görmelerinin faydalı olacağı düşünülmektedir. Çalışmada Suriyeli sığınmacıların göçlerinden itibaren yaşadıkları eğitim sürecini incelenecek, bu konuda dikkat çeken sorunları açıklanacaktır. Çalışmanın temel amacı ise, bu sorun ve süreçlerin yanında Ankara ve Şanlıurfa'da yaptığımız saha çalışmasına dayanarak, Türkiye'deki Suriyeli sığınmacıların eğitim yoluyla toplumsal uyum kazanma imkanlarının araştırılmasıdır. Araştırmamız bu konuda yapılan temel çalışmalarını inceleyecek, analiz edecek ve bu bilgileri derinlemesine mülakat ve katılımcı gözlem yöntemleriyle elde edilen bilgilerle tamamlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Suriyeli sığınmacılar, toplumsal uyum, eğitim.

Significance of Education towards Social Cohesion: The Case of Syrian Refugees in Turkey

Abstract

Civil war started in 2011 in Syria and it has been continuing for 8 years. During this process Turkey has applied "open door" policy and received approximately 3.632.622 Syrians. Almost % 63 of Syrian children in Turkey who are in school age continue their education. Additionally, Turkish language education courses besides vocational education courses are provided for Syrian adults in Turkey. Social cohesion is a significant requirement to provide social peace and Turkey pays attention to provide it, especially as a result of

* Bu çalışma, 28-29 Nisan 2016 tarihinde, Kilis 7 Aralık Üniversitesi'nde gerçekleştirilen II. Uluslararası Ortadoğu Konferansları: Ortadoğu'daki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu, konferansında "Sosyal Uyumu Sağlamak için Suriyelilerin Eğitiminin Önemi" başlığıyla sunulan bildiri metninin geliştirilmiş halidir.

intense Syrian migration. Formal/organized education and public/common education areas as language education, vocational education, religion education, culture education, primary, secondary and high school education, college education are expected to be useful for Syrian children and adults to build their life in Turkey and live in social cohesion. Furthermore, it is considered that education of Turkish society would also be useful to build a life environment providing social cohesion with Syrians. The study firstly investigates the education process of the Syrians refugees since the beginning of the migration and attempts to understand the basic problems they encounter during the process. The main aim of the study is to explain the ways to provide social cohesion with education apart from these problems, based on our field study in Şanlıurfa and Ankara. Our research will investigate the basic studies in the area, and analyze these data with the data obtained through in-depth interview and participant observation methods.

Keywords: Syrian refugees, social cohesion, education.

GİRİŞ

Suriye'de 2011'de başlayan iç savaş, nüfusun neredeyse yarısının yerinden edilmesine neden olmuş, bunların içinden 6,600,000 Suriyeli ülke içinde göç etmiş, yaklaşık 5,600,000 Suriyeli ise mülteci olarak yurtdışına gitmiştir ("Syria Emergency", t.y). Yoğun olarak göç edilen ülkeler Türkiye, Ürdün, Lübnan, Irak ve Mısır iken Suriyeliler dünyanın her yanına resmi ya da gayrı-resmi yollarla göç etmiş bulunmaktadır. Türkiye Suriyelilere yönelik olarak "açık kapı politikası" uygulayıp gelen Suriyelilerin tamamını kabul etmiş, son 8 yılda Türkiye'ye yaklaşık 3,5 milyon Suriyeli sığınmacı ¹ göç etmiş ve ülkemiz bütün ülkeler içinde en yüksek sayıda Suriyeli sığınmacı kabul eden ülke olmuştur ("Syria's refugee crisis in numbers", 2016). Türkiye'ye göç eden Suriyeliler Cenevre Konvansiyonu'daki şartlara bağlı olarak mülteci statüsünde kabul edilememektedir. (Cenevre'de 28 Temmuz 1951 Tarihinde İmzalanmış Olan Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşmenin Onaylanması Hakkında Kanun, 1961) Bundan dolayı, ülkemize gelen Suriyeliler önce "misafir" olarak tanımlanırken, sonrasında resmi olarak "geçici koruma" altına alınıp, "sığınmacı" olarak kabul edilmişlerdir (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 2013). Bu yüzden çalışmamızda, son yasal düzenleme dikkate alınarak Suriye'deki iç savaş sonrası ülkemize göç eden Suriyeliler için "Suriyeli sığınmacılar" ve "Suriyeliler" ifadeleri kullanılacaktır.

Bu ani ve yoğun göç, mali, politik ve sosyal alanlarda birçok güçlüğün yanında, toplumsal uyum problemlerini de beraberinde getirmiştir. Çalışmanın amacı, 2011 yılından bu yana Suriye'de çıkan iç savaştan kaçıp Türkiye'ye yoğun bir göç akımıyla gelen yetişkin ve çocuk Suriyeli sığınmacıların, eğitim ihtiyaçlarını anlamak, eğitime ulaşmak için karşılaştıkları süreçleri ve zorlukları tanımak; buna bağlı olarak, eğitimin, onların Türkiye'de toplumsal uyum (*social cohesion*) içinde huzurlu, ev sahibi toplumla uyumlu, kendine yeten ve bağımsız bir hayat kurabilmeleri açısından sunacağı faydaları incelemek ve açıklamaktır. Bu amaçla Türkiye'den Ankara ve Şanlıurfa olmak üzere iki il seçilmiştir. Ankara başkent olması nedeniyle anlamlı bir göç potansiyeline ve göçmen hareketliliğine sahiptir. Şanlıurfa ise yoğun Suriyeli göçü alan bir sınır ilidir. Bu illerdeki Suriyelilerin yaşamı, eğitime katılımı ve eğitimlerinin toplumsal uyumla ilişkisi incelenmiştir. ²

Bu araştırma iki bölümden oluşmaktadır. Öncelikle, Türkiye'deki Suriyelilerin toplumsal uyumu ve eğitim süreçleri üzerine yapılan çalışmalardan ve ilgili süreçlerden hareketle, toplumsal uyum ve eğitim konusunun önemi açıklanacaktır. Sonraki kısımda ise saha araştırmamızın bulguları ile bu önem vurgulanacaktır. Çalışmanın saha araştırması da kendi içinde iki bölüme ayrılmaktadır. İlk bölüm Suriyelilerin eğitim sürecinde karşılaştıkları zorluklar üzerinedir. Bu bölümde, altyapısal, sosyal, kanuni, kültürel ve ekonomik sorunlar, Suriyelilerin eğitimlerin önündeki başlıca engeller olarak olarak sınıflandırılmıştır. Saha çalışmasının ikinci bölümü, eğitimin Suriyelilerin toplumsal uyum kazanması üzerindeki etkisi üzerinedir. Eğitimin toplumsal uyuma katkısı ise kendini

¹ İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün resmi sitesinden 2019 tarihinde elde edilen güncel bilgiler, Türkiye'de 8 ilde 13 geçici barınma merkezinin bulunduğunu, bunlarda toplam 142.676 Suriyeli sığınmacının yaşadığı belirtilmektedir. Bununla beraber, 3.501.666 Suriyeli sığınmacı geçici barınma merkezleri dışında kayıtlı olarak yaşamakta, sonuç olarak ülkemizde toplam 3.644.342 kayıtlı Suriyeli sığınmacı bulunmaktadır ("Geçici Koruma", 2019)

² Ankara'da kayıtlı Suriyeli sayısı 90084, Şanlıurfa'da ise 451836. Ankara'da 1,64 olan il nüfusuna göre Suriyeli oranı, Şanlıurfa'da % 22,19'dir ve bu oranla Şanlıurfa, Kilis ve Hatay'dan sonra gelerek, en yüksek orana sahip üçüncü ilimiz olmuştur ("Geçici Koruma", 2019).

güvende hissetme, kendine yetme, toplumsal hoşgörü ve ev sahibi toplumla sosyalleşme kavramları kapsamında açıklanmıştır.

Çalışmada bu minvalde, öncelikle göç araştırmaları açısından toplumsal uyumun anlamı ve eğitimin toplumsal uyum açısından önemi üzerine yapılan çalışmalar incelenmiştir. Ayrıca Türkiye’de Suriyelilerle ilgili yapılan çalışmalar genel olarak değerlendirilmiş, Suriyeli sığınmacılara sunulan eğitim ve bunun toplumsal uyumla ilişkisi üzerine yapılan çalışmalar gözden geçirilmiştir.

Bu noktadan sonra Suriyelilerin eğitimi ve toplumsal uyum konuları alandaki çalışmalar kullanılarak açıklanırken sahanın verileri de tartışılmıştır. Öncelikle, Suriyelilerin eğitimi üzerine yapılan çalışmalar, yasal düzenlemeler ve ilgili mevzuat hakkında bilgi verilip, Suriyelilerin Türkiye’de örgün ya da yaygın eğitimden yararlanma ihtiyacı, bu konuda karşılaşılan güçlükler, saha çalışması verilerinden yararlanarak incelenmiştir.

Bunların üzerine Suriyelilerin için ve alınan eğitimin toplumsal uyum açısından önemi yine saha çalışmasının verileri temel alınarak incelenmiş ve açıklanmıştır. Makalede, Suriyeli sığınmacılara verilen eğitimin Türkiye’de, kendilerine yeten bir hayat kurmaları, toplum içinde sağlıklı ilişkiler geliştirmeleri ve Türk toplumuna entegrasyonları için önemli bir potansiyel taşıdığı ortaya konulmaya çalışılmaktadır.

YÖNTEM

Alan araştırması nitel çalışmalar için merkezi bir öneme sahiptir (Mayring, 2011, s. 29). Bu nedenle bu çalışmada derinlemesine görüşme ve katılımcı gözlem yöntemleri kullanılmıştır.

Çalışmamızda alan araştırmasının yanında, ülkemizdeki Suriyeli sığınmacıların eğitimi ve toplumsal uyumu üzerine yapılan çalışmalar ve bu alanda yapılan düzenlemeler ve süreçler de incelenmiştir. Bu şekilde alan araştırması yöntemi, ilgili araştırmaların, çalışmaların ve literatürün veri ve sonuçlarıyla desteklenmiştir.

Suriyeli sığınmacılar Türkiye’nin bütün illerinde yaşamaktadır. Bu çeşitliliğin yansıtılması, konunun farklı yönlerinin gözlenebilmesi, karşılaştırma yapılabilmesi, çalışmanın kapsamı ve içeriğinin zenginleşmesi için saha olarak önemli sayıda Suriyeli nüfusu sahip olan bir büyükşehir olarak, başkent Ankara ve bir sınır şehri olarak, ülkemizde en büyük Suriyeli nüfusu barındıran şehirlerden olan (ve yine bir büyükşehir olan) Şanlıurfa seçilmiştir.

Alan araştırması yöntemi ile eğitimin entegrasyona etkisinin daha ayrıntılı bir incelemesinin yapılması hedeflenmiştir. Derinlemesine mülakat yönteminde açık uçlu görüşme yapılmıştır çünkü bu yöntem görüşmecinin sorulara cevap verirken herhangi bir seçenek kısıtlamasına bağımlı olmadan konuyu açıklamasına ve yorumlanmasına olanak sağlamaktadır (Mayring, 2011, s. 72). Görüşmeler hem Suriyeli sığınmacılar, hem de onlara hizmet veren sektörlerde çalışan bireylerle olmak üzere toplam 30 kişiyle yapılmıştır. Bu şekilde sorunların farklı boyutlarının görülmesi hedeflenmiştir.

Derinlemesine görüşme yapılan ilk grup 20 kişiden oluşmakta, bunların 10’u Ankara 10’u ise Şanlıurfa’da ikamet etmektedir. Bu kişiler, örgün eğitim, mesleki eğitim, dil eğitimi alan veya okul çağında çocuğu olan Suriyeli sığınmacılardır. Bununla beraber, diğer grup 10

kişiden oluşmaktadır. Bunların 5'i Ankara, 5'i Şanlıurfa'da ikamet etmektedir. Bu gruptaki kişiler ise Suriyelilere eğitim veren kurumlarda (GEM³ler, devlet okulları, devlet daireleri ve STK'lar) çalışan/ gönüllü çalışan Suriyeli sığınmacılar ya da Türk vatandaşlarıdır. Görüşmeler 2016 yılında yapılmıştır ve 15 dakika- 1 saat arasında sürmüştür.

Alan araştırmalarında kullanılan bir diğer yöntem, araştırılan sahaya aktif katılımı gerekli kılan katılımcı gözlemdir (Mayring, 2011, s. 85). Araştırmacı bu şekilde çalıştığı alanda sosyal bir ilişki içinde olup konuyu daha iyi anlamak açısından avantaj kazanır. Böylelikle bu yöntem, araştırmacının çalıştığı alanın içine girip, oranın doğal bir parçası olarak araştırma yapmasının önünü açmaktadır (Bhattacharjee, 2012, s. 106-107). Bu araştırmada da devlet okulları ve GEM'ler ziyaret edilmiş, Suriyelilerin yaşadığı mahalle ve evlere ziyarette bulunulmuş, Suriyeli esnaflarla görüşülmüştür. Bunun yanında, Ankara'da ve Şanlıurfa'da, Suriyelilerin eğitim gördüğü okullarda ve kurslarda derslere girilip gözlem yapılmıştır. Katılımcı gözlem, 2016 yılının yanısıra 2018 ve 2019 yıllarında da yapılmış, Ankara'da ve Şanlıurfa'da Suriyelilerin eğitimi alanında yapılan yenilikler, gelişmeler ve bunların Suriyelilerin toplumsal uyumuyla ilişkisi yeniden gözlenmiştir.

TOPLUMSAL UYUM AÇISINDAN EĞİTİMİN ÖNEMİ

Toplumsal uyumun sağlanmasında eğitimin önemi pek çok çalışmada ele alınmıştır. Kantzara toplumsal uyumun toplumu bir arada tutan bir yapışkan olduğunu belirterek, eğitimin de aynı şekilde toplumsal yapıyı sağlamlaştıran bir çimento olduğunu ifade eder (Kantzara, 2011, s. 39). Toplumsal uyum, temel olarak üç boyutta açıklanabilir: sosyal ilişkiler, ait olma hissi ve ortak akli hedeflemek. Bunlardan yola çıkarak, toplumsal uyumun içeriğinden çok sonuçları olarak ifade etmenin daha uygun olduğu üç birleşen ise eşitlik/eşitsizlik, yaşam kalitesi ve paylaşılan değerlerdir (Schiefer ve van der Noll, 217, s. 581). Toplumsal uyum böylelikle toplumun bütün kesimlerini kapsar ve bu harmoni ve uyumu sağlamak herkesin görevi olarak görülür.

Çalışmamız ise toplumsal uyumu Suriyeli sığınmacıları göz önüne alarak araştırarak ve bu süreçte eğitimin rolünü inceleyecektir. Bu nedenle eğitimin toplumsal uyumla ilişkisini incelemek gerekmektedir. Çalışmada, Suriyelilerin eğitimine odaklanılmakla birlikte, toplumsal uyum için göçmenlerin/sığınmacıların olduğu gibi ev sahibi toplumun da uyumu sağlamak adına davranış ve görüşlerini gözden geçirip, düzenlemesi, bu konuda ilgili eğitimleri alması gerektiği akıldaki tutulmalıdır. Eğitimin toplumsal uyuma katkısı çeşitli açılardan olur. Bunlardan ilkinin Heyneman, eğitimin bütün vatandaşlara eşit bir imkan olarak sunulmasının, toplumsal uyuma vereceği destek olarak ifade eder (Heyneman, 2000, s. 177). Eğitimin bu işlevi, kişilerin iş gücüne katılması için gerekli yetenekleri kazanmalarına yardımcı olup, bağımsız bir şekilde kendine yeten vatandaşlar olmalarını sağlar. Kantzara'ya göre ise, eğitime ulaşma imkanlarının geliştirilmesi, sosyal çatışmaları kontrol etme ve azaltma yolu ile olacaktır. Bunun yanında eğitim, bireylerin sosyal hayata ve yapılara katılmalarını sağlar. Gruplar için de sosyal pozisyonlarını korumak ya da daha iyi bir hale getirmek için bir fırsata dönüşür. Eğitim aynı zamanda hükümetler için/devlet için, toplumu uzaktan idare ve kontrol etme aracıdır (Kantzara, 2011, s. 47). Eğitimin, devletin bu kontrolünü mümkün kılan diğer özelliği ise gençlere vatandaşlık ve tarih üzerine ne öğretileceği konusunda toplumsal anlaşma sağlaması ve sınıf ortamında etnik açıdan hoşgörülü bir ortam oluşturmasıdır (Heyneman, 2000, s. 177). Bunların yanında eğitim

³ Geçici Eğitim Merkezi

sosyal amaçlarla sosyal bağları korur, insanlar arası bağlılığı ve sosyal birlikteliği besler, tarih boyunca farklı anlamları ve idealleri taşır; bu ideallerden bazıları bağlılık hissi, aidiyet, dayanışma ve daha adil bir toplum vizyonudur (Kantzara, 2011, s. 47).

Bireylerin eğitim ihtiyacı çeşitli alanlardadır. Bu alanlar, örgün eğitimin yanında mesleki eğitim ve dil (yaygın eğitim/ yetişkin eğitimi) eğitimini de içerir. Öncelikle örgün eğitim, mesleki eğitim ve dil eğitimi toplumsal uyum ve istihdamın en önemli öğelerindedir. Suriyelilerin ihtiyaç duydukları bir diğer eğitim konusu ise din eğitimidir. Savaştan ve göçten sonra ayakta kalmaya çalışan Suriyeli sığınmacılar için din eğitimi, onlara psikolojik ve manevi yönden destek sağlayacaktır.

Göçmenler için temel ihtiyaçlardan biri olan ev sahibi ülkenin dilini öğrenmek, Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılar için de hayati bir öneme sahiptir ve iki toplum arasındaki iletişimle birlikte güven, ortak değerler/bilinç ve birlikteliği artıracak bir potansiyele sahiptir. Buna ek olarak Türkçe dil eğitimi almak, Suriyelilerin iş hayatına sağlıklı ve güvenli koşullarda girebilmelerine, başarılı olmalarına imkan tanıyıp, onları iş hayatındaki hırsızlık, dolandırıcılık gibi tehlikelere karşı koruyacak, haklarını öğrenmelerine ve kullanmalarına; inisiyatif kullanarak ihtiyaç duydukları farklı hakları kazanmalarına imkan sağlayacaktır. Suriyeliler Türkçeyi öğrendiklerinde resmi işlemlerini kendileri yapabilir, sağlık, eğitim gibi hizmetlerden daha verimli ve etkin bir şekilde yararlanabilirler. Bununla beraber, eğitim kişinin doğal eğilimi ve en temel haklarından olup kişinin gelişimini tamamlaması, iş imkanlarına erişimi ve sosyal olanaklarını arttırması açısından önemli bir etmendir (Green, 2011, s. 28). Birey, eğitimle kendini ve dünyayı keşfedip, sağlıklı bir kişilik oluşturma imkanına kavuşur (Lemaire, 2009, s. 330). Eğitime ulaşmak bireyleri, kendi hayatlarını kurmak, geleceklerini şekillendirmek, bu yolda vizyon ve umut kazanmak açısından güçlendirir. Savaştan çıkmış ve göç etmiş bir toplum olarak Suriyelilerin böyle bir desteğe ihtiyaçlarının aciliyeti oldukça belirgin ve açıktır.

Çocukların ilköğretim ve lise düzeyinde eğitim almaları, bahsedilen faydaların yanında, onların yaşadıkları toplumda uyumlu, mutlu ve başarılı bireyler olmalarını sağlayacak beceri, bilgi ve kapasiteye ulaşmalarını destekleyecektir. Ayrıca bu eğitim süreci onların gelecekte bir meslek edinmelerine ve üniversiteye girebilmelerine yardım edecek, (Suarez-Orozco ve Suarez-Orozco, 2009, s. 70-72) adadilleri ile birlikte Türkçe'yi öğrenmelerine olanak verecektir. Eğitim bunların yanında çocukların güvenli okul mekanlarında bulunmalarını sağlayıp, onların küçük yaşta evlilik, çocuk işçiliği ve radikal örgütler tarafından kullanılma/kaçırılma/istismara uğrama gibi pek çok tehlikeden korunmalarına olanak sağlayacaktır.

Mülteci, göçmen ve sığınmacıların toplumsal uyumlarını sağlayacak bir diğer faktör, onlara eğitim verecek eğitimcilerin eğitilmesidir (Lemaire, 2009, s. 327). Ülkemizdeki Suriyelilerin verimli, uyumlu ve sağlıklı bir yaygın ve örgün eğitim hizmeti alıp, buradaki toplumu, değerleri tanıyıp, insanlarla iletişim konusunda yetenek ve bilgi kazanmaları için, Türk eğitim sisteminin düzenlenmesi gerekmektedir. Bu düzenleme gerek müfredatın çok kültürlülüğe uygun hale gelmesi, gerekse personelin, sığınmacılara/yabancılara eğitim verme konusunda bilgi ve beceri kazanmasını sağlayacak çalışma ve uygulamaları içermelidir. Bu nedenle ev sahibi ülkenin eğitim sisteminin de çok kültürlülüğe uygun hale getirilmesi, müfredatın ve ders kitaplarının bu husus göz önüne alınarak düzenlenmesi ve okullardaki idarecilerin ve öğretmenlerin yabancılarla sağlıklı bir iletişim kurup, etkin bir eğitim sağlamak üzere, bilgi ve yetenekle donatılmaları gerekmektedir (Banks, 2009; Smith,

2006, s. 33). Bu eğitim, Suriyeli öğrencilerin okullarda eşit hakka sahip olmalarına, dışlanma ve ayrımcılıktan korunmalarına da yarayacaktır.

Belirtmek gerekir ki, eğitim sisteminin toplumsal uyuma önem verip çok kültürlülüğü desteklemesi, göçmenlerle ev sahibi toplumun aynı zeminde buluşmasına yardımcı olur (Shuayb, 2012, s. 2). Bu durum ülkemizdeki Türkiye toplumuyla Suriyeli sığınmacıların belirli bir ortak hedef, kültür ve hayat sahasında birlikte olmalarına yardımcı olacaktır. Toplumsal uyum konusunu, Türkiye'deki Suriyeliler özelinde inceleyen çalışmalar da bu ortak zemin imkanı üzerine araştırmalarda bulunmuştur. Bu çalışmalarda temel olarak öne çıkan husus, Suriyelilere karşı olumlu tepki, tavır ve algıların yanında, dışlayıcı ve olumsuz davranış ve düşüncelerin de mevcut olduğudur. Bütün bu çalışmaların bir diğer ortak noktası, Suriyeli sığınmacıların Türkiye'de yaşadığı toplumsal uyum sorununa odaklanıp konuyla ilgili çeşitli çözümler önermeleridir. Yaşar, yoğun bir Suriyeli göçü olarak neredeyse nüfusu kadar Suriyeliye ev sahipliği yapan Kilis'te, Kilisli Suriyeli sığınmacılarla ilgili algılarıyla ilgili bir araştırma yaparken, Suriyelilerin Kilis özelinde yaşadıkları şartları ve toplumsal uyum içinde yaşamalarının imkan ve koşullarını sorgulamakta; araştırmanın sonucunda, Suriyelilerin toplumsal kabulle karşılaştıkları gibi, olumsuz davranışlar ve dışlanmaya da maruz kaldıklarına dikkat çekmektedir (Yaşar, 2014). Karasu, Şanlıurfa'daki Suriyeli sığınmacıların kentle uyumu üzerine yaptığı çalışmada, burada yaşayan Suriyeli sığınmacıların ilin sosyal, kültürel ve ekonomik yapısı üzerinde önemli etkileri olduğu ve Şanlıurfa'daki yerleşik nüfusun bu etkilerden rahatsız olması sonucu Suriyeli sığınmacılarla yerleşik nüfus arasında sorunlar ve çatışmalar olduğu sonucuna varmıştır (Karasu, 2016, s. 1000-1012). Konda'nın (2016), Suriyeli sığınmacılar ve toplumsal uyumları üzerine yaptığı araştırmanın raporunda, Türk halkının Suriyeli sığınmacılara bakışını incelenmiş, araştırma kapsamında, Suriyeli sığınmacılara yönelik çeşitli konularda olumlu ve olumsuz yargılar üzerine çeşitli sorular sorulmuştur. Bunu araştırırken varılan sonuç, kişilerin siyasi görüşlerinin Suriyelilere yönelik algılarına etki ettiği, ancak bu konudaki temel fikirlerini sadece siyasi kimliklerinin şekillendirmediği olmuştur (Konda, 2016, s. 44). Erdoğan'ın Türkiye'deki Suriyelilerin toplumsal uyumu üzerine yaptığı çalışması ise, Türkiye'de 6 ili içererek daha geniş bir sahayı kapsamakta ve yoğun Suriyeli göçünün iyi yönetilmesi gereken toplumsal bir olay olduğunun altını çizerek, sığınmacıların burada uyum içinde yaşayabilmesi için gereken adımların atılmasının önemine vurgu yapmaktadır (Erdoğan, 2015). Koyuncu (2014) da Konya'daki Suriyeli sığınmacıları incelediği çalışmada, bahsi geçen diğer bütün çalışmalardan farklı olarak Suriyelilerin toplumsal uyumunu sadece ev sahibi toplumla değil, aynı zamanda Suriyeli sığınmacılarla da yaptığı alan çalışmasına dayanarak incelemiştir. Suriyelilerin Türkiye'deki yaşama ve insanlara uyum sağlama konusunda kat ettikleri yolu araştıran yazar, her iki toplumun birbiriyle ilgili fikirlerini ayrı ayrı ele almış, Suriyeliler ve Türkiye toplumunun birbiriyle iletişim kurarken karşılaştığı zorluklara ve belirli kültürel farklılıklara işaret etmiştir. Yıldırım, İslamoğlu ve İyem yaptıkları çalışmayı Suriyeli sığınmacılarla yaptığı görüşmelere dayandırmış, Suriyelilerin kendilerine yönelik kimi olumsuz yargıların farkında olduğunun ve bunun değişmesini istediklerinin altını çizmiş (2017, s. 120), toplumsal uyumun sağlanması için Suriyeli sığınmacıları ve ev sahibi toplumun uyumunu sağlayacak "dinamik ve çok boyutlu politikalar" uygulanmasını önermiştir (Yıldırım ve diğerleri, 2017, s. 123-124).

Suriyelilerin toplumsal uyumu konusuna odaklanan bu araştırmaların yanında, bu uyumu sağlamaya yönelik rehberler, öneriler, yayınlar üreten çalışmalar da dikkat

---

SEFAD, 2019; (41): 343-368

çekmektedir. Suriyeli Muhacirlere Sosyal Uyum Rehberi (Ulukütük, 2017) Suriyelilere Türkiye'deki sosyal hayatı, siyasal sistemi, hukuki konuları, öne çıkan tarihsel olayları, kültürel ve edebi değerleri ve konuları, sağlık ve eğitim sistemini öncelikle Suriyelilerin hakları ve karşılaşılabilecekleri soruları/sorunları, soru cevap formunda açıklayan, rehber niteliğinde, Arapça ve Türkçe çift dilli bir çalışmadır. Ortak Geçmişten Ortak Geleceğe Doğru Sosyal Uyum (Ulukütük, 2016) çalışması ise yine Suriyeli sığınmacılara yönelik hazırlanmış bir rehber olup, Türkiye ile ilgili aynı alandaki çeşitli konuları bu sefer, Suriyelilerle ilgisi üzerinden değil, Türkiye temelli olarak, sorulara değil konulara ayırarak, yine Arapça-Türkçe çift dilli olarak izah etmiştir.

Konuyla ilgili öne çıkan bir diğer araştırma, Mozaik Kadın, Aile ve Eğitim Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneğinin KADEM ve Hasan Kalyoncu Üniversitesiyle ortak yaptığı "Gaziantep'teki Sığınmacı Kadınlara ve Ailelerine Yönelik Sosyal Uyum Araştırma Raporudur" (Mozaik Kadın, Aile ve Eğitim Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, Kadın ve Demokrasi Derneği [KADEM] ve Hasan Kalyoncu Üniversitesi, 2015). Gaziantep'te yapılan bu çalışma da sosyal uyum konusunda, Suriyeli sığınmacılarla yapılmış bir saha çalışmasına örnektir. Çalışmada Gaziantep'teki Suriyeli sığınmacıların sorunları, sığınmacılarla yapılan anket ve görüşmelerle incelenmiş ve çözüm önerileri sunulmuştur. Araştırma sonucunda, Suriyelilerin farklı bir kültürle nasıl mücadele ettikleri, çocuklarını bu "yeni, özgür" ortamda yetiştirirken karşılaştıkları güçlükler özellikle dikkat çekmiş (2015, 27-28), dil öğrenmenin toplumsal uyum için önemi bir kez daha açığa çıkmıştır (2015, 28-29).

Ayrıca, Suriyelilerin Türkiye'ye uyumunun iyileşmesi ve karşılıklı iletişimin artırılması amacıyla basın yayın alanında önemli bir adım atılmış ve 2016 yılından itibaren "İşrak" gazetesi çıkarılmaya başlanmıştır. ("İşrak 4. Yılında, 2019"). Bu gazete Arapça-Türkçe-Kürtçe üç dilli olarak basılıp ücretsiz olarak Suriyelilere dağıtılmakta, bu vesileyle Suriyelilerin Türkiye gündeminden haberdar olması sağlanmaya çalışılmaktadır. ("Bölgenin ilk Türkçe Arapça", 2019).

Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin eğitiminin toplumsal uyum için önemi üzerine temel çalışmalar da toplumsal uyum ve eğitimle ilgili benzer kaygılar içermektedir. Çakırer Özservet (2015, s. 108) çalışmasında, 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uyum başlıklı maddesine dayanarak eğitimin göçmen çocuk ve yetişkinler için önemli bir ihtiyaç ve hak olduğuna dikkat çekmektedir. Çalışmamızda da işaret ettiğimiz bir hususa değinen yazar, buradan yola çıkarak, devlet okullarında öğrencilerin ve velilerin birbiriyle kaynaşmasının, toplumsal uyum için önemli bir adım olacağını da belirtmektedir. Bunun yanında, ev sahibi toplumun da sorumluluklarını hatırlatarak, okullarda öğretmen ve öğrencilere de göçmenlerle birlikte yaşamak üzere uyum ve kültür eğitimlerinin düzenlenmesi gerektiğine değinmektedir (Çakırer Özservet, 2015, s. 108). İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi (ÇOÇA) (2015) tarafından İstanbul'da Suriyeli çocukların eğitimi üzerine yapılan çalışmada, kamp dışında, devlet okullarına giden Suriyeli çocukların yaşadığı sorunlar araştırılmıştır. Çalışmanın, eğitimin toplumsal uyum için güçlü bir araç olma potansiyeli üzerine vurgusu çalışmamızın da temel kaygılarından biridir. Bu çalışmada dikkat çeken bir diğer durum, dilin toplumsal uyum açısından önemi üzerinedir. Beyoğlu'nda yaşayan, göç etme, Türkçe'den farklı bir anadile sahip olma (Arapça, Kürtçe) gibi tecrübeleri olan öğrencilerin çoğunlukta olduğu okullarda, Suriyeli çocukların (Arapça'nın yanında Kürtçe konuşan Suriyeli çocuklar da bulunmaktadır) okula uyumunun

daha kolay olduğu görülmüştür. Okulda Arapçayı veya Kürtçeyi akıcı konuşan öğretmenlerin, öğrencilerin bulunması da Suriyeli ve Türk öğrencilerin birbiriyle uyumunu kolaylaştırmış, bu durum da dil eğitiminin, ortak bir dil bilmenin, çok dilli olmanın toplumsal uyum için önemini göstermiştir. Çalışmadan anlaşıldığı üzere, Suriyelilere eğitim veren idareci ve öğretmenlerin de eğitim desteğine ihtiyacı vardır. Bu eğitim, onların Suriyeli öğrencileri, aileleri ve Suriyelilerin eğitim haklarını daha iyi anlamaları, Suriyelilerin ihtiyaçlarını öğrenmeleri, toplumsal uyum sürecinde karşılaştıkları maddi ve manevi zorlukları ve önyargıları anlamaları, bu sayede Suriyeli öğrencilerle ilgili çözüm üretme sürecinde daha duyarlı olmalarını hedeflemektedir (İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2015). Kızıl ve Dönmez (2017) ise çalışmalarında, Suriyelilerin ülkelerinde ideolojik bir eğitim aldıklarına ve bu eğitimin Türk aleyhtarlığı, Pan-Arabizm gibi vurgular içerdiğine dikkat çekmektedir. Bu durum da göz önüne alınarak Suriyelilerin Türkiye'deki eğitimlerinde, özellikle sosyal bilgiler ve vatandaşlık derslerinin içeriklerinin, onların Türkiye ile entegrasyonlarının sağlanması amacıyla taşınması gerektiğini vurgulamaktadır (Kızıl ve Dönmez, 2017). Eğitimin özellikle vatandaşlık ve tarih eğitimiyle, toplumda ortak zemin oluşturarak toplumsal uyuma katkı sağladığı bizim de yukarıda değindiğimiz (Heyneman, 2000, s. 177) bir konu olup, toplumsal uyum çalışmalarında da önemli bir yer tutmaktadır.

Görüldüğü gibi, eğitim almak, Suriyelilerin Türkiye'de kendilerine yeten bir hayat kurmaları, hayatlarını idame ettirecek ve geleceklerine yatırım yapacak şekilde iş bulup/kurup çalışabilmeleri ve barış ortamında huzurla yaşayabilmeleri için de önemli bir gereksinimdir. Yine Suriye'de yetişen çocukların eğitim alıp hayatlarını kurabilecek yeterliliğe ulaşmaları da oldukça öncelikli bir aşamadır.

TÜRKİYE'DE SURİYELİLERİN EĞİTİMİ

Toplumsal uyum için eğitimin öneminin Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılar örneği üzerinden anlaşılması, Suriyelilerin buradaki eğitim sürecine ve bu süreçte karşılaştıkları zorluklara daha yakından bakmayı gerektirmektedir. Suriye'deki iç savaşın halen devam etmesi, Suriyeli sığınmacıların büyük bölümünün Türkiye'de kalıcı olacağına işaret etmektedir. Bunun neticesinde, Suriyelilere yönelik çeşitli yasal düzenlemeler yapılmış, Türkiye'de yaşayan Suriyeli sığınmacıların buradaki yaşam koşulları, sağlık ve eğitim gibi temel hak ve hizmetlerden faydalanmaları, dil eğitimi almaları, çalışma iznine kavuşmaları, meslek edinme eğitimi almaları, kendi mesleklerini yapabilmeleri için gerekli koşullara erişmeleri, eğitim ve öğretime ulaşmaları gibi konularda yasal ve resmi çalışma ve düzenlemeler yapılmıştır (Emin 2016: 12-15; Seydi 2014). Bunlara ilaveten, devlet kurum ve kuruluşlarının yanında gönüllüler ve sivil toplum kuruluşları da belirtilen konulardaki hizmetlerin yaygınlaşması ve iyileşmesi için çeşitli projeler başlatmış, belirli faaliyet merkezleri kurmuştur. Birçok ilimizde mesleki eğitim ve dil eğitimi gibi konularda gerçekleştirilen projeler, KIZILAY'ın Toplum Merkezleri ("Göç ve Mülteci Hizmetleri", t.y.), çeşitli belediyelerin göçmenlere yönelik açtıkları merkezler⁴, sivil toplum kuruluşlarının açtığı çeşitli kurslar, Milli Eğitim Bakanlığı ile AB Türkiye Delegasyonu tarafından imzalanan "Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi" (PCTES) projesi bu proje ve faaliyetlere örnek olarak gösterilebilir ("Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine", t.y.).

⁴ "Keçiören Göçmen Hizmetleri Merkezi" ("Göçmen Merkezi Hayatlarını Kolaylaştırdı", 2017) ve "Adana Büyükşehir Belediyesi Göçmen Koordinasyon ve Uyum Merkezi" ("Büyükşehir Belediyesi'nden", 2018) bu merkezlerdendir.

Suriyelilerin eğitimi üzerine yapılan çalışmalar, 2011’de başlayan sivil savaş sonrası, Suriyeli sığınmacılar üzerine oluşmaya başlayan yeni bir araştırma sahasının bir parçasıdır. Başlangıçta üretilen ulusal ve uluslararası yayınlar temel olarak raporlardan ve nicel çalışmalardan oluşup, konuyu sayısal verilerle anlamaya çalışırken, günümüzde nitel çalışmalar ve alan araştırmaları ve bilimsel makalelerin de sayısı artmıştır. Suriyeli sığınmacıların eğitimi üzerine yapılan çalışmaları incelemek gerekirse, bu konudaki öncül araştırmaların, daha çok dünyadaki ve Türkiye’deki Suriyeli sığınmacıların eğitime ulaşma şart ve imkanları üzerine raporlar ve nicel çalışmalar (Orhan, Pirinççi, Erkmen, Maden, Kılıç, Duman, Özdemirci, 2014; Al-Haj, 2014; O’Rourke, 2015; ‘When I Picture My Future, I See Nothing’, 2015; Emin, 2016; Children of Syria in Turkey, 2016; International Organization for Migration [IOM] Turkey Refugee Response Operations, 2017; Syria Factsheet, 2018) olduğu anlaşılacaktır. Bu konuda hazırlanan bu çalışmalar, konuyla ilgili daha çok sayısal veriler vermekte, belirtilen sayılar ise bu süreçte hızla değişip güncellenme ihtiyacı duymaktadır. Konuyla ilgili yapılan bu ilk çalışmaların bir diğer özelliğinin, daha çok sığınmacı/mülteci kamplarını incelemesi olduğu da dikkat çekmektedir.

Ancak, Türkiye’deki Suriyeli sığınmacıların yaklaşık % 90’ının kamp dışında yaşadığı görülüp (“Geçici Korumamız Altındaki Suriyeliler”, 2016)), özellikle 2014 yılından itibaren, kamp dışındaki Suriyelilerin eğitimi üzerine nicel ve nitel çalışmalar da öne çıkmaya başlamıştır. Suriyelilerin eğitim ihtiyaçlarını ve bu konudaki sorun ve ihtiyaçları tespit etmeyi amaçlayan dikkat çekici nitel çalışmalar bulunmaktadır (Seydi, 2014; Bircan ve Sunata, 2015; Chatty, Ahmadzadeh, Çorabatır, Hashem, Husseini, Wahby... Waziri, 2014; Çatak, 2017; İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2015; Taştan ve Çelik 2017, s. 44). Bunların yanında devam eden göç ve ülkeye yerleşme safhası üzerine, Suriyeli sığınmacıların eğitimleriyle ilgili sürecin ve kanuni düzenlemelerin tarihçesi üzerine de çalışmalar yapılmıştır. Seydi (2014), bu minvalde, ülkemizdeki Suriye vatandaşlarına yönelik eğitim öğretim hizmetlerini araştırdığı makalesinde, 2011-2013 yılları arası gerçekleştirilen politikalar, kanun ve genelgelerin yanı sıra bu düzenlemelere yönelik haberlerde çıkan ve TBMM’ye soru önergesi olarak sunulan tepki ve eleştirileri incelemiştir.

Türkiye’deki Suriyelilerin eğitiminin toplumsal uyum açısından önemine değinen çeşitli çalışmalar da bulunmakla beraber, bu çalışmaların temel alanları çalışmamızdan farklı yönlerde (Çakırer Özservet, 2015; İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2015; Kızıl ve Dönmez, 2017). Öncelikle, söz konusu çalışmalar çalışmalar yetişkinleri değil sadece çocukları kapsamaktadır. Ayrıca, Çakırer-Özservet göçmen çocukların özel olarak şehre uyumu üzerine çalışırken (2015, s. 108), İstanbul Bilgi Üniversitesi, Suriyeli çocukların eğitim alanında karşılaştıkları zorlukları inceleyip, toplumsal uyumun önemine dikkat çekmekte (2015), Kızıl ve Dönmez (2017) ise ders kitaplarının içeriklerinin toplumsal uyumu sağlama açısından içerdiği potansiyeli incelemektedir. Çalışmamız ise, bütün bu alanlardan beslenen, özelde ise, eğitimin toplumsal uyumla ilişkisini, Türkiye’deki Suriyeli sığınmacılar örneği bağlamında inceleyen, yetişkin ve çocuk Suriyelileri kapsayan, özgün bir saha araştırması olarak tanımlanabilir. Çalışmamızdaki sahanın ve kapsamın Türkiye’deki Suriyeliler özelinde olmasının yanında, çalışmanın toplumsal uyumu hem mültecilik hem de eğitim üzerinden değerlendirmesi de özgünlüğünü güçlendirmektedir.

Suriyeli sığınmacıların eğitimi incelenirken, öncelikle göçün başlangıcından itibaren tecrübe edilen eğitim sürecini anlamak gerekmektedir. Türkiye’ye göç eden Suriyeliler, göçün başlangıcından itibaren, kendi çabalarıyla çocuklarına eğitim vermek için

toplanmaya, derme çatma yerlerde de olsa okullaşmaya başlamıştır. Bu Suriyeli okulları öncelikle Türkiye Diyanet Vakfı [TDV], United Nations International Children's Emergency Fund [UNICEF], Suriyeli ve Türk gönüllülerin desteğini alarak hizmet vermeye devam edip; 2014 yılından itibaren 2014/21 genelgesiyle, MEB'in kontrolü ve koordinasyonu altına alınmıştır (Yabancılara Yönelik Eğitim Öğretim Hizmetleri 2014; Duman 2016, s. 49). Ayrıca bu genelge kapsamında Suriyeli öğrencilerin Türk okullarına gitmesi için gerekli kanuni dayanak da sağlanmış, okullara Türk koordinatör atanmış ve okullar devlet okullarına taşınıp Geçici Eğitim Merkezi adını almıştır (Emin, 2016, s. 17; Çatak, 2017, s. 150). Bu merkezlerde Suriye müfredatı uygulanmaya başlanmış ancak Suriye kitaplarında ciddi ideolojik sorunlar bulunduğu görülmüştür. Kitaplarda, Pan-Arabizm ve Beşer Esad desteklenmekte, Türkiye'nin belirli kısımları Suriye toprağı olarak gösterilmekte ve Türkiye düşmanlığı yapılmakta olduğundan, (Kızıl, 2017, s. 207; Emin, 2016, s. 17) kitapların yeniden düzenlenmesi için çalışmalar başlatılmıştır (Emin 2016: 17; Çatak 2017: 150). GEM'lerde Suriyeli öğretmenler gönüllü olarak çalışıp, sırasıyla UNICEF ve TDV'den başış adı altında cüzi bir ödeme alırken, Türkçe öğretmenleri, koordinatörler ve Türk idareciler maaşlarını MEB'den almaya başlamıştır (Emin, 2016, s. 17). 2016 yılından itibaren ise GEM'ler kademeli olarak kapatılmaya başlanmıştır. Buna göre yeni kayıt olacak Suriyeli öğrenciler, Türk öğrencilerle aynı devlet okullarına kayıt olup aynı eğitimi görmeye başlamıştır ("Geçici Eğitim Merkezleri Kapatıldı", 2018).

Bu gelişmelere ek olarak, daha önce de değindiğimiz gibi, 03.10. 2016 yılında Milli Eğitim Bakanlığı ile AB Türkiye Delegasyonu arasında "Türkiye'deki Mülteciler için Mali Yardım Programı" anlaşması (FRIT) çerçevesinde imzalanan anlaşma neticesinde "Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi" (PICLES Projesi) projesi başlatılmıştır. Bu proje Suriyeli çocukların Türk Eğitim Sistemine entegre olması sürecinde Milli Eğitim Bakanlığının çalışmalarını desteklemeyi hedeflemektedir. Proje kapsamındaki faaliyetler içinde Türkçe ve Arapça dil eğitimi, sene kaybı ve uyum sorunu yaşayan öğrenciler için, destekleme ve telafi eğitimleri, danışmanlık ve rehberlik faaliyetleri, Türkçe dili sınav sistemi, farkındalık faaliyetleri, idari ve diğer personelin eğitimi, öğretmen eğitimleri gibi hizmetlerin yanında; daha ekonomik temelli destekler olan taşıma hizmeti, kırtasiye yardımı, okullara temizlik ve güvenlik personelinin sağlanması da bulunmaktadır ("Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine", t.y.).

Suriyeli sığınmacıların üniversite eğitimi almaları, ya da ülkelerinde almakta oldukları üniversite eğitimine devam etmeleri için de çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Suriye'de bir liseden mezun olan ya da GEM'lerden mezun olan öğrenciler, Türkiye'de diploma denkliği alıp "Yabancı öğrenci kontenjanıyla" (YÖK 2018) üniversite eğitimine Türkiye'de devam edebilmekte, Suriye'deki eğitimlerini burada tamamlamak için ise üniversitelerin oluşturduğu kurullar tarafından mülakata tabi tutulup okula gitmeye hak kazanabilmektedir. Suriyeli yetişkinlere yönelik yaygın eğitim faaliyetleri olan dil kursları ve meslek edindirme kursları kısıtlı bir kontenjan içerse de hemen her ilimizde ücretsiz olarak hizmet vermektedir (Emin 2016: 20). Bu kurslara yoğun bir katılım görülmekte, kurslar, belediyeler, valilikler, İŞKUR, KIZILAY ve çeşitli fonları kullanan diğer STK'lar tarafından sürdürülmektedir.

Bütün bu aşamalar göz önüne alındığında, Suriyelilerin eğitime katılım oranlarındaki değişim de daha anlamlı olmaktadır. Okul çağındaki (ilköğretim ve lise) Suriyeli mültecilerin okullaşma oranı göçün ilk yıllarında oldukça düşük olup, 2014-2015 eğitim

öğretim yılında %30 olarak tespit edilmiştir (“Suriyeli Çocukların Yıllara Göre Eğitim”, 2017). Ancak bu oranin ciddi şekilde arttığı, alan çalışmamızın başladığı yıl olan 2016-2017 öğretim yılında bu oranın % 60’a çıktığı (“Suriyeli Çocukların Yıllara Göre Eğitim”, 2017), 2018-2019 öğretim yılında ise % 63’e yaklaştığı görülmektedir (“Bakan Yılmaz: Türkiye’deki Suriyelilerin”, 2018). Bu önemli artış, Suriyelilerin okullaşma sürecinin olumlu çıktılarındandır.

SURİYELİLERİN EĞİTİMİNDE KARŞILAŞILAN ZORLUKLAR

Eğitim sürecinde kat edilen mesafeye rağmen, Suriyelilerin eğitim sürecinde belirli temel zorluklar yaşadıkları görülmektedir. Bunlar, altyapısal engeller, kanuni engeller, sosyal engeller, kültürel engeller ve ekonomik engeller, ve, olarak sınıflandırılabilir.

Ani ve yoğun Suriyeli göçü, göçmen/mülteci kabul eden bir ülke olmayan Türkiye’ye özellikle eğitim, sağlık gibi hizmet alanlarında ağır bir sorumluluk getirmiştir (Bircan ve Sunata 2015). Bu durumda öncelikle altyapı engeli önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye’deki okulların alt yapısının ve fiziki yapı ve kapasitesinin böyle yoğun bir göç karşısında zorlandığı (İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2015, s. 8-9; Taştan ve Çelik, 2017, s. 46; Emin, 2016, s. 22), özellikle Suriyeli nüfusun yoğun olduğu illerde okulların kalabalıklaştığı, eğitim materyallerinin de yetersiz kalabildiği görülmektedir. Bu durum sınıfların da kalabalık olmasına neden olmakta, özellikle Türkçe bilmeyen Suriyeli çocukların fazla olduğu sınıflarda/okullarda öğretmenlerin ve idarecilerin de yükü ağırlaşmaktadır. Buradan yola çıkarak altyapısal engeller, Türkiye’deki okulların fiziki yapısının ve eğitimci kadrosunun sığınmacılara sağlıklı bir hizmet sunmak konusunda yetersiz kalması olarak ifade edilebilir.

Sorunların çoğu yaşanan savaş ve göç sonrası yaşanan sosyal engeller olarak sıralanabilir. Sosyal engellerin ilki olan dil engeli, Suriyelilerin iş hayatı, sosyal hayat gibi bütün hayati faaliyetlerinde karşılarında öncelikle çıkan sorunlardandır. Anadili Arapça olan Suriyeli öğrenciler, çocuklar ve yetişkinler eğitimlerine devam etmek için öncelikle Türkçe öğrenmek zorunda kalmaktadır. Bu ise masraflı, zahmetli ve zaman alan bir süreçtir. GEM’lerde eğitim dili Arapçadır ancak bu okullar geçici bir çözümdür ve kapatılmaktadır. Ayrıca bu okullarda haftada belirli bir saat Türkçe dersi verilmektedir ancak bu da dili öğrenmek için yeterli olmamaktadır. Devlet okullarında öğrencilerin dil öğrenmeleri zaman almakta bu da onları ders ve müfredata yetişme konusunda zorlamaktadır (Taştan ve Çelik, 2017, s. 38; Tanrıku, 2017, s. 132; Emin 2016, s. 21-22; İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2015, s. 7-8; Çatak, 2017, s. 152; Chatty, Ahmadzadeh, Çorabatır, Hashem, Husseini, Wahby... Waziri, 2014, s. 58). Dil öğretimini kolaylaştıracak proje ve çalışmalar bulunsa da bunlar henüz yeterli yaygınlığa ve etkinliğe ulaşmamıştır.

Okula uyum konusunda yaşanan bir diğer sosyal engel yine toplumsal uyum kaynaklıdır. Fiziki alt yapı eksikliğinin, sınıfların ve okulların yetersiz kalmasının (Emin, 2006, s. 22) yanında öğretmenler, idareciler, öğrenciler ve velilerin yabancılarla yaşama deneyiminin olmaması, çok kültürlü bir eğitim ortamına hazır olmamaları, Suriyeliler ve Türkiye toplumu arasında önemli iletişim sorunlarına neden olabilmektedir. Suriyeli öğrencilerin Türk okullarına büyük bir iş yükü olduğu anlaşılmaktadır. Farklı kademelerdeki idareci, öğretmen ve velilerin, Suriyeli öğrencilere karşı olumlu tavırlar sergilediği, kimi öğretmenlerin Suriyelilere maddi ve manevi destek verdiği, karşılaştıkları sorunlar için kendi başlarına ya da idarecilerin desteğiyle çözüm aradıkları (Taştan ve Çelik,

2017, s. 44; İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2015, s. 8), okul müdürlerinin sınıfları dolaşıp, Türk öğrencileri, Suriyelilere iyi ilişkiler kurmaları konusunda uyardığı, Suriyeli ve Türk ailelerin birbiriyle görüşüp evlerini ziyaret ettikleri (Taştan ve Çelik 2017, s. 44-45) çeşitli örneklerin yanında, olumsuz vakalar da yer almaktadır. Birçok Suriyeli çocuğun, arkadaşlarının, velilerin, idarecilerin veya öğretmenlerinin haksız ve dışlayıcı tavırlarına maruz kaldığı, bu nedenle bir süre okula devam etmeyenlerin ya da okulu bırakanların olduğu görülmektedir. Bu olumsuz koşulların bir sonucu olarak Suriyelilerin Türk eğitim sisteminde karşılaştıkları bir diğer sorun ayrımcılık ve dışlanma olarak belirlenmiştir. Taştan ve Çelik ise Türk öğretmen, idareci ve velilerin Suriyelilerle yaşadığı uyum sorununu “isteksizlik” olarak açıklamıştır (Taştan ve Çelik, 2017, s. 38, 44). Bu olumsuz durumları Nezahat şöyle dile getirmiştir: “GEM'lere devam edenler iyi ama normal okullara gidenlerin çoğu okulu bıraktı. Dışlandılar, devam edip uyum sağlayamadılar” (Nezahat, Türk, Eğitim Koordinatörü, Ankara, 46).⁵ Bu görüşmede, bazı durumlarda, devlet okullarında Suriyeli öğrencilerin yeterince kabul ve anlayış görmediği, onlarla sağlıklı bir şekilde iletişim kurulmadığı anlaşılmakta, bu sorunları çözmek için ev sahibi toplumun da göçmenlerle uyum içinde yaşamayı öğrenmek için eğitilmesi gereği bir kez daha açığa çıkmaktadır. Görüştüğümüz Suriyeli veliler tarafından çocuklarının okulda dışlandığına dair şikayetler dile getirilmiştir. İstanbul'da yapılan bir araştırma da aynı soruna dikkat çekmekte, Suriyeli öğrencilerle Türk öğrenciler arasında yeterli iletişim olmadığı, Suriyeli öğrencilerin etiketlendiği ve dışlandığı gözlenmektedir (İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2015, s. 11).

Savaştan kaçan bu ailelerin çocuklarını okula yollamamalarının yaşadıkları sosyal ve psikolojik sorunlarla da ilgisi olduğu görülmekte, bu durum da sosyal engellere dahil olarak kabul edilmektedir. Birçok Suriyeli aile ve çocuğun savaş sürecinde ve göç sonucu travma yaşayıp, yeni bir hayata adapte olmakta zorluk çektiği görülmekte, bunun neticesinde sosyal ve psikolojik sorunlar yaşadıkları anlaşılmaktadır (İstanbul Bilgi Üniversitesi 2015, s. 9-10). Bu durum okul, eğitim ve sosyalleşme konusunda ailelerinin motivasyon ve ilgilerini kaybetmelerine neden olmaktadır. Taştan ve Çelik ailelerin eğitim konusunda yaşadığı bu belirsizlik ve eylemsizliği “oryantasyon kaybı” olarak adlandırmaktadır (Taştan ve Çelik, 2017, s. 42). Bazı ailelerin bu endişelerinin sonucunda güvenlik kaygısıyla çocuklarını okula göndermedikleri anlaşılmaktadır.

Bir diğer sosyal engel ise birçok Suriyelinin Türkiye'deki yaşamlarını geçici olarak görmelerinin, yakın zamanda Avrupa'ya gitme ya da Suriye'ye geri dönme ümitlerinin, buradaki okullara devam etmekte isteksiz olmalarına neden olmasıdır. Suriyeli mültecilerin hayatlarındaki bu belirsizlik, eğitimlerinin de aksamasına neden olmaktadır (Taştan ve Çelik, 2017, s. 44). Yine savaş sonrası düzenini oturtmamış, sıklıkla taşınan ailelerin çocukları da eğitimlerine düzenli devam edememektedir (Çatak, 2017, s. 151; Chatty, Ahmadzadeh, Çorabatır, Hashem, Husseini, Wahby... Waziri, 2014, s. 57).

Suriyelilerin eğitim hakkı önünde kanuni bir engel kalmamıştır, ancak sığınmacıların yeni bir ülkede yeni bir eğitim sistemine katılıp adapte olması için gereken süreçler, belgeler, sınavlar gibi prosedürler yine sığınmacılar önündeki kanuni temelli zorluklar olarak nitelendirilebilir. Dolayısıyla kanuni engeller, savaş göç ve yeni sistememe adapte olma zorlukları gibi nedenlerle sene kaybı yaşanması, ya da eğitime nasıl devam edileceğinin

⁵ Her alıntidan sonra parantez içinde sırasıyla, mülakat yapılan kişinin ismi, aslen nereli olduğu, öğrenci veya veli ise bu durumu, mesleği, şu an Türkiye'de yaşadığı şehir ve yaşı yazılacaktır. Mülakat yapılan kişilerin soy isimleri mahremiyetlerini korumak adına gizli tutulmuştur.

(özellikle üniversite sürecinde) bilinmemesi olarak ifade edilebilir. Suriyeli öğrenciler, dil öğrenimi ve savaş, göç gibi nedenlerden sene kaybı yaşamakta, bunu telafi edecek etkin ve yaygın bir okul sistemi ülkemizde bulunmamaktadır (Tanrıkulu, 2017, s. 134; İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2015, s. 8). Bu durum öğrencilerin eğitimden verim almalarını engellemektedir. Ayrıca, Suriyeli birçok aile de Türkiye'deki haklarını bilmemekte, çocuklarının burada eğitimlerini nasıl sürdüreceği hakkında yeterli rehberlik ve bilgiye sahip bulunmamaktadır. Özellikle üniversite eğitimini yarıda bırakan gençler bu konuda daha kapsamlı bir bilgilendirmeye, yönlendirmeye ve rehberliğe ihtiyaç duymaktadır.

Eğitimin önündeki engellerden bir diğerinin Suriyelilerin kültürel yapısından kaynaklanan kültürel engeller olduğu ve buna bağlı olarak kız ve erkek çocuklar arasında ayırım yapılması olduğu anlaşılmaktadır. Kimi Suriyeli ailelerce kız çocuklarının okula yollanmaması ve hem erkek hem kız çocuklarının çocuk yaşta veya çok genç yaşlarda evlendirilmesi de eğitimin önündeki bu kültürel engellerdendir. (Taştan-Çelik 2017: 39; Emin 2016: 21). Bazı Suriyeli ailelerin kızların okumasına gerek olmadığını düşünüp, "başlarına bir şey gelmeden", bir an önce evlendirme kaygısı çektikleri ve okul çağındaki çocuklarını evlendirdikleri aşağıdaki örnekte olduğu gibi görülebilmektedir. *"Dil sınıfında 14 yaşında bir öğrencimi okumak istediği halde geçen hafta zorla nişanladılar. Bu kız dil kursuna belki devam eder ancak normal okul hayatı tamamen sona erdi"* (Nuran, Türk, GEM'de Türkçe Öğretmeni, Ankara, 53).

Suriyeli ailelerin karşılaştığı en temel sorunlardan birinin maddi imkansızlıklar ve geçim zorluğu olduğu (Tanrıkulu, 2017, s. 141), bu sorunun birçok açıdan eğitimin önünde engel olduğu görülmektedir. Ekonomik engeller, ulaşım ve okul giderlerini karşılayamama ve yine aynı nedenle çocukların bir işte çalışıp okula yollanamaması ve yetişkinlerin çalışıp herhangi bir kursa zaman ayıramaması, özel eğitime ihtiyaç duyan çocuklara yeterli maddi ve altyapısal desteğin sağlanmaması olarak özetlenebilir. Ailelerin yaşadığı ekonomik sorunların bir diğer sonucu olan çocuk işçiliği, çocukların dersleriyle yeterince ilgilenememeleri sonucu okulu bırakmaları ya da hiç okula gidememelerine neden olmaktadır (Çatak, 2017, s. 152; Chatty, Ahmadzadeh, Çorabatır, Hashem, Husseini, Wahby... Waziri, 2014, s. 57; Emin, 2016, s. 22-23). Okullara erişimi kısıtlayan bir diğer sorun olan okullara ulaşım da, temelde ekonomik sıkıntılarla, ailenin ulaşım masrafını karşılayamamasıyla ilgilidir. Birçok Suriyeli çocuk okula ulaşım güçlüğünden dolayı da gidememektedir. Bu durumda servis sorunu belediye, gönüllüler veya derneklerin desteğiyle ücretsiz servis hizmeti sağlanarak çözülebilmekte, Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı ve daha dağınık bir yerleşim düzeni kurdukları birçok şehirde ise ulaşım ciddi bir maddi külfet ve çocukların eğitimi önünde bir yük olmaktadır (Taştan ve Çelik, 2017, s. 40; Emin, 2016, s. 21; Chatty, Ahmadzadeh, Çorabatır, Hashem, Husseini, Wahby... Waziri, 2014, s. 66).

Bu sorunların çoğu zaman iç içe olduğu da görülmektedir. Kimi aileler hayata ara vermiş gibi, sadece çaresizlik içinde beklemektedir. Bunun nedenleri arasında savaş sonrası travması, dil engeli, hastalıklar bulunsa da çoğu zaman en önemli sorunun işsizlik ve geçim sıkıntısı olduğu görülmektedir. Şanlıurfa'da beş çocuk sahibi Suriyeli bir ailenin bütün çocukları Suriye'deyken liseye veya üniversiteye giderken, aile üç yıl önce Türkiye'ye göç etmiştir. Aile o zamandan beri tek odalı bir evde yaşamakta, çocuklar ise eğitimlerine devam edememektedir. Nefle, oğullarının aileyi geçindirmek için zaman zaman hamallık işi

yaptığını ancak bu işi bile bulmanın güç olduğunu ifade etmektedir (Nefle, Suriyeli, Ev hanımı, Şanlıurfa, 47).

Bir diğer ekonomik sorun ise özel eğitime ihtiyaç duyan Suriyeli öğrencilere hizmet sunulmasında yaşanan destek eksikliğidir. Suriyeliler, gerek savaştan kaynaklanan travmalar, gerekse diğer sorunlar neticesinde özel eğitime ihtiyaç duyan çocuklarının eğitimi, rehabilitasyonu ve tedavisi için de devlet desteğine ihtiyaç duymaktadır ancak bu konuda yeterli destek alamamaktadır. Bu durum çoğu sığınmacı ailenin karşılayamayacağı ekonomik bir yük getirmekte, çocukların eğitimden mahrum kalmasına, ailelerin çok yüklü miktarda harcama yaparak çocuklarına eğitim aldirmaya çalışmasına ya da ailenin bu eğitimi alabilecekleri farklı bir ülkeye taşınmaya çalışmasına neden olabilmektedir (Tanrıku, 2017, s. 136-137).

Yetişkinlerin eğitiminde karşılaşılan temel sorunlar, ekonomik zorluklar ve kursların yaygın olmaması (altyapısal engeller) olarak ifade edilebilir. Yetişkinler, özellikle erkekler işe gitme ihtiyacı nedeniyle bu kurslara yeterli katılım sağlayamamakta, yine bu kurslara vakit ve mesai ayırmak, mesafe uzak olduğunda ve ücretsiz servis bulunmadığında yol masrafını karşılamak, Suriyeliler için zor olabilmektedir. Görüldüğü gibi, Suriyeli yetişkinlerin dil eğitimi ve mesleki eğitim alma imkanına erişip, buradaki hayatlarını kuracak yeterliliğe ulaşabilmeleri öncelikli ihtiyaçlardan olmasına rağmen bu konuda ciddi sorunlar yaşanmaktadır. Görüşmecilerimizden Emel, Türkçe öğrenmek için kursa gitmeyi istediğini ifade etmekte fakat böyle herhangi bir dil kursundan haberdar olmadığını ifade etmektedir. *“Türkçe öğrenmeyi çok istiyorum. Ama kurs yok. Hem hiç paramız yok, hep evdeyiz. Dışarı çıkmıyoruz”* (Emel, Suriyeli, Veli, Ev hanımı, Şanlıurfa, 25). Lina (Suriyeli, GEM'de İngilizce öğretmeni, Şanlıurfa, 38) da Şanlıurfa'da GEM'lerde İngilizce öğretmeni olarak çalışmakta, ve Türkçe öğrenmeye çalıştığını fakat bir dil kursu bulamadığını belirtmektedir.

Suriyelilerin mesleki eğitim almasının iki toplum için de faydalı olduğunu, Suriyelilerin eğitiminin toplumsal uyum ve barış için önemini, Şanlıurfa'da belediyede, sosyal hizmetler alanında müdürlük görevinde bulunan Azad da ifade etmektedir. *“Suriyeliler oldukça becerikli. Mesleki eğitimle bizim iş piyasamıza kazandırılmalılar. Çocukların eğitimi de hayati önem taşıyor. Kayıp bir nesli göze alamayız”* (Azad, Türk, Sosyal Hizmetler Müdürü, Şanlıurfa, 39).

Yetişkinlere yönelik mesleki eğitimi ve dil eğitimini içeren kursların yaygınlığı ve kapasitesinin oldukça sınırlı olduğu anlaşılrsa da, birçok Suriyeli sığınmacının imkanlarının olması durumunda ilgili kurslara katılmayı istedikleri görülmektedir.

SURİYELİLERİN EĞİTİMİ VE EĞİTİMİN TOPLUMSAL UYUMA ETKİSİ

Çalışmanın temel odaklarından olan eğitim almanın Türkiye'deki hayata ve yerleşik nüfusa uyum sağlamaları konusunda Suriyelilere sağladığı katkı, saha çalışmasının da Suriyelilerin eğitim konusunda karşılaştıkları zorlukların yanında ikinci konusunu oluşturmaktadır. Eğitimin toplumsal uyuma katkısı, çalışmamız kapsamında, temel olarak şu kavramlar çerçevesinde incelenmiştir: kendini güvende hissetme, kendine yetme, toplumsal hoşgörü, ev sahibi toplumla sosyalleşme.

Eğitim ve öğretimin, bireylerin gelişimi, iş imkanlarına ulaşması ve bunların yanında daha geniş sosyal olanaklara erişimi için önemli bir koşul ve etmen olduğu anlaşılmaktadır (Green, 2011, s. 28). Eğitimin önemi aynı şekilde göçmenler ve konumuz kapsamında olan

Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılar için de geçerlidir. Daha önce belirttiğimiz gibi Lemaire de göçmenlerin her kademede eğitim almalarının, toplumsal uyum için hayati olduğunu belirtmekte, eğitimin bireyin temel haklarından ve eğilimlerinden olduğuna dikkat çekmekte ve eğitim yoluyla kişinin kendini ve çevresini anlayıp, öğreneceğini ifade etmektedir (Lemaire, 2009, s. 330).

Toplumsal uyum açısından en öncelikli konulardan olan dil eğitimi Suriyelilerin de hayatını değiştiren ve Türkiye'de sağlıklı bir hayat kurmalarını sağlayan faktörlerdendir. Bu açıdan Suriyelilerin özellikle küçük çocuklarının Türkçe'yi okulda ve dışarda daha hızlı bir şekilde öğrendiği ve ailelerine tercümanlık ve rehberlik yaptığı gözlenmiştir. Mülakatlarda görüştüğümüz ailelerin bir kısmında çeviriyi ailenin ilkokula giden çocuğu yapmıştır. Bununla beraber bu çocuklar ailenin özellikle doktor, devlet kurumu gibi resmi yerlere giderken yanlarında götürdükleri çevirmenler olmuşlardır. Böylece çocukların Türkçeyi öğrenmesi sadece çocukların değil, bütün ailenin kendini ifade edip güvende hissetmesini, kendine sosyal alanda yetmesini ve ev sahibi toplumla sosyalleşmesini sağlayan temel etmenlerden olmuştur.

Ayrıca Suriyeli yetişkinler, dil eğitimi sayesinde şehirde daha rahat ve güvenle dolaşabildiklerini, çarşı alışverişi yapıp, otobüse binebildiklerini belirtmektedirler. Bu da onlara sağlıklı bir şehir hayatı ve iş bulma imkanı sağlamaktadır. Yine çevreleriyle iletişim kurmaları, iki toplumun birbirini tanıyıp anlaması için ortak dil konuşmak kritik bir önem taşımaktadır. Bu durum aynı zamanda toplumsal hoşgörünün sağlanması ve ev sahibi toplumla sosyalleşmek için de önemli bir adım olmaktadır. *"Komşular Türkçe konuşuyor. Biz hiç konuşamıyoruz. Yani sorunumuz yok onlarla ama iletişim kuramıyoruz"* (Ayşe, Suriyeli, Veli, Ev hanımı, Şanlıurfa, 42).

Dil kurslarının mesleki eğitimin de önünü açtığı görülmekte, bunun da toplumsal uyum açısından çarpan etkisi olduğu anlaşılmaktadır. Meslek edinmek, dışarıya ücretli iş yapmanın yanında, evin ihtiyaçlarını karşılamak suretiyle ev ekonomisine de katkı sağlayacak bir potansiyele sahiptir. Dolayısıyla dil eğitimi kendine maddi konularda yetme, ekonomik bağımsızlığını kazanacak bir iş edinme konusunda da anlamlı bir etkidir. *"Önce dil kursuna gittim, sonra dikiş kursu açıldı, ona devam ettim. Buradan çok memnunum. Kendimi daha iyi ifade edebiliyorum. Sokağa çıktığımda rahatım. Dikişi şimdi kendime yaparım, ilerde dışarıya da yaparım"* (Hatice, Suriyeli, Öğrenci, Ev hanımı, Ankara, 32).

Bunların yanında, Türkiye'de yeni bir iş öğrenmek için kurslara katılmak, Suriyelilerin kursta Suriyeli sığınmacılarla ve ev sahibi toplumun sosyalleşmesini sağlayıp onların sosyal ve psikolojik güven ve arkadaşlık ihtiyaçlarını karşılamalarına yardım edecek, gruplar arasında birbirini tanıma, birbirine hoşgörü gösterme ve sosyalleşme imkanlarını arttıracaktır. Suriyelilerin de kurslara ilgisinin yoğun olduğu anlaşılmaktadır. Ankara'da bir proje kapsamında Suriyeli sığınmacılara kuaförlük kursu veren Songül, kadınların bu alana oldukça yoğun bir talep gösterdiklerini ifade etmektedir (Songül, Türk, Kuaförlük Eğitmeni, Ankara, 29).

Kurslara giden Suriyelilerin Türklerle arkadaş olmaları, buldukları bölgenin büyük çoğunlukla Suriyelilerden oluştuğu durumlarda, zaman alacak bir süreç olarak görülebilir. Bu durumda kurslar, onların öncelikle kendi aralarında kaynaşıp birbirlerini desteklemelerini sağlamakta ve yine Türk öğretmenleriyle görüşüp, arkadaş olup topluma uyum sağlama konusunda olumlu adımlar atmalarına yardımcı olmaktadır. *"Buralarda zaten*

hep Suriyeliler oturuyor. Kursta da Suriyeli arkadaşlarımız oldu. Türk öğretmenlerimiz var, onları çok seviyoruz. Onlarla görüşüyoruz, gezmeye gidiyoruz" (Duha, Suriyeli, Öğrenci, Ev hanımı, Ankara, 30).

Suriyeli erkek ve kadınlar de sadece iş bulmak için değil, aynı zamanda işte haklarını savunmak, iş koşullarını iyileştirmek için de dil bilmeleri gerektiğini belirtmektedir. Bu da Suriyelilerin ekonomik ve sosyal anlamda kendilerine yetmeleri konusunda anlamlı bir adımdır. Bunun yanında Suriye'de eğitimini aldıkları mesleklerini sürdürebilmek için Suriyelilerin öncelikle Türkçeyi bilmeleri, sonrasında ise Türkiye kanun ve düzenlemelerine göre diploma denkliği almaları gerekmektedir. Ancak denklik hakları ile ilgili sorunlar henüz tam anlamıyla çözülememiştir. Bu konuda bir iyileştirme yapılması Suriyelilerin Türkiye'deki hayatlarını önemli oranda güvene alacaktır.

Eğitim ve toplumsal uyum ilişkisini incelerken dikkat çektiğimiz gibi, eğitime devam eden göçmen/sığınmacı çocuklar hayata hazırlanmak için gereken bilgi ve yetenekleri edinecek (Suarez-Orozco ve Suarez-Orozco, 2009, s. 70-72), ilerde meslek sahibi olma ve üniversite okuma şansına kavuşacaktır. Eğitimin sosyal ve ekonomik bağımsızlığa bir diğer katkısı da bu hususta görülmektedir. Suriyeli çocuk ve gençlerin eğitimlerine Türkiye'de devam edebilmeleri de onların istismar içeren tehlikelerden korunması burada sağlıklı ve mutlu bir hayat kurabilmeleri için kritik bir ihtiyaçtır. Böylece eğitim toplumsal hoşgörü, güven ve kendine yetebilme konularında faydalı olacaktır. Bu konuda ailelerin desteği ve isteği de ilgi çekicidir. Şanlıurfa'da yaşayan, ekonomik açıdan oldukça zor bir durumda olan Emel'in iki kızı devlet okuluna gitmekte. Emel çocukların ilk başlarda okuldan korkup çekinseler de şimdi okula alıştıklarını, derslerinin iyi olduğunu belirtmekte ve çocuklarının ikisinin de eğitimlerini tamamlamalarını çok istediğini ifade etmektedir (Emel, Suriyeli, Veli, Ev hanımı, Şanlıurfa, 25).

İlköğretim düzeyindeki çocukların eğitimi, yıllar süren bir süreçtir ve bu eğitimin meslek kazandırma gibi bir sonucunu gözlemlemek için uzun yıllar beklemek gerekmektedir. Aileler bunun farkında olarak eğitimi önemsemeye devam etmektedirler "Çocuklar okusun, meslekleri olsun istiyorum. Daha küçükler, daha çok var" (Nur, Suriyeli, Veli, Ev hanımı, Şanlıurfa, 34). Türkiye'de eğitim alıp toplumsal ve ekonomik hayat için güçlenen Suriyeliler buradaki hayatta kendi başlarına ayakta kalmayı, anlamlı ve nitelikli işler yapmayı ve Türkiye toplumuyla sosyal ilişkilerini sürdürebilmeyi başaracaklardır.

Çalışmamızda, Türkiye toplumunun da Suriyelilerle uyum sağlayabilmesi için belirli bir çaba sarf etmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Sahada öne çıkan bir sorun olan, Suriyeli sığınmacıların okulda ayrımcılığa uğramasının önüne geçmek için, demokratik ve insan haklarına saygılı kanun ve düzenlemelerin hazırlanması ve uygulanması üzerinde çalışılması gerekmektedir. Belirttiğimiz gibi, Lemaire, eğitim sürecindeki ayrımcılık ve kötü muamele sorunlarının yaşanmaması için eğitimcilerin eğitiminin önemine dikkat çekilmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Lemaire, 2009, s. 327). Bu eğitimlerin çok kültürlülük, toplumsal uyum, toplumsal hoşgörü, güven, eşitlik, insan hakları gibi konuları içermesi gerekmektedir.

Bununla beraber Türkmen kökenli Suriyelilerin Türkçeyi öğrenme ve bu dilde eğitime devam etme konusunda daha avantajlı olduğu dikkat çekmektedir. Ayşe çocuklarının eğitiminin başarılı bir şekilde devam ettiğini Türkçe bilgilerine vurgu yaparak ifade etmektedir. "Biz Türkmeniz, çocuklara önce Türkçeyi sonra Arapçayı öğrettik. 4 çocuğum da Türk

okuluna gidiyor. Derslerinde başarılılar” (Ayşe, Suriyeli, Öğrenci Velisi/tercüman, Ankara, 37). Devlet okullarına giden anadili Arapça olan/Arap kökenli öğrencilerden de başarılı bir şekilde eğitimi sürdürenler bulunduğu görülmektedir. Eğitime devam etmenin, eğitimi başarıyla sürdürmenin de toplumsal uyumun bir göstergesi olduğu anlaşılmaktadır. Eğitimin sürecinin çeşitliliğinin olması (mesleki, yaygın, örgün gibi) ve kapsamının Suriyelilerin yanında yerleşik nüfusu da içermesi, eğitimin toplumsal uyuma olumlu etkisinin verimini artıracaktır.

SONUÇ

Suriyelilerin iç savaş dolayısıyla ülkemize yaptığı yoğun göç akımı, savaşın uzamasıyla önemli sonuçlar doğurmuştur. Geçen süre zarfında, Suriyeli sığınmacıların büyük kısmının artık Türkiye’de kalıcı olduğu tahmin edilmekte, bu nedenle, onların buradaki hayatlarını düzenli bir şekilde kurmalarına yardım edecek, toplumsal uyumu kolaylaştıracak yasaların, düzenlemelerin ve çalışmaların üzerinde önemle durulmasının gerekliliği anlaşılmaktadır. Suriyelilerin hayatlarını, Türk toplumuna entegre olarak huzur ve barış içinde sürdürmeleri için gerekli olan düzenlemelerden birinin eğitim olduğu anlaşılmaktadır. Bu konu dikkate alınarak toplumsal uyumu önceleyen, Suriyeli sığınmacıların eğitiminin önündeki engellerin aşılmasını sağlayacak kapsamlı eğitim politikaları yapılmalıdır.

Toplumsal uyumun toplumu birleştiren yönü, toplumsal barış için gerekli bir koşul oluşuna işaret etmektedir. Toplumsal uyumun temel öğeleri, içinde yaşanan toplumla sağlıklı ve etkili sosyal ilişki kurabilme, kendini topluma ait hissetme ve toplumsal olarak ortak aklı/ ortak değerleri hedefleme olarak açıklanabilir. Toplumsal uyum, huzurlu bir toplumsal yaşamın sürdürülebilmesi için önemli bir faktör olduğundan, toplumsal uyumun sağlanması, göçmen, mülteci, sığınmacı, yabancı gibi topluma sonradan dahil olan unsurların, o toplumla uyumu, ev sahibi toplumun yeni gelenlerle uyumu ve ortak barış, güven ve huzur ortamının sağlanması için de elzemdir, çünkü bunun adı artık birlikte yaşamaktır. Bu süreçte iki kesime de düşen roller ve ödevler bulunmakla birlikte, ev sahibi toplumun yeni gelenlere belirli hizmet, olanak, kanuni zemin gibi imkanlar hazırlaması beklenir. Göçmenlere/sığınmacılara eğitim olanağının sağlanması da bu imkanlardan olup, toplumsal huzuru sağlayacak önemli bir unsurdur. Eğitim sayesinde, ülkemizdeki Suriyeli sığınmacıların savaşın yıkım ve travmasından kurtulup yeni ve bağımsız bir hayat kurmak yolunda anlamlı adımlar atması hedeflenmektedir.

Ülkemizdeki Suriyelilere verilen eğitimi, bu eğitim sürecinde karşılaşılan sorunları, bu sorunlara önerilen çözümleri incelediğimiz çalışmamızda bu çözümlerin toplumsal uyuma katkıları araştırılmıştır. Bu sorunlar, sorunların çözümleri ve çözümlerin toplumsal uyuma katkıları ile ilgili bilimsel araştırmalara ve Şanlıurfa ve Ankara’da yürüttüğümüz alan çalışmamıza dayanarak ele alınmıştır.

Çalışmamızda Suriyeli sığınmacıların Türk eğitim sistemine intibakı sürecinde aşama katıldığı anlaşılmış, Suriyelilerin devlet okullarına gitmesinin önündeki kanuni engeller kalkmıştır. Şu anda bütün Suriyeli öğrencilerin devlet okullarına geçmeleri planlanmakta, Suriyelilerin Türkiye’ye göçlerinin başlamasıyla kendi aralarında açtıkları, Suriye müfredatının işlendiği, eğitim dili Arapça olan, Suriyeli okulları olarak da bilinen, şu an MEB’e bağlı olan Geçici Eğitim Merkezleri (GEM) de kademeli olarak kapatılmaktadır. Bu süreçte, burada gönüllü olarak çalışmakta olan Suriyeli öğretmenlerin geleceği planlanmalı, onların çeşitli devlet kurumlarında, devlet okullarında, yine Suriyeli sığınmacılara destek ve rehberlik verecek, dil öğretecek pozisyonlarda çalışmalarının önü açılmalıdır. Suriyeli öğrencilerin hepsinin dil desteğine ihtiyacı olduğu görülse de özellikle GEM’lerden normal okullara geçen, yani normal

okullara ara sınıflarda geçen öğrencilerin öncelikli olarak dil eğitimi ve telafi eğimi ihtiyaçlarının olacağı da ayrıca dikkate alınmalıdır.

Araştırmamızın sonucunda, Suriyelilerin eğitimlerin önündeki başlıca engeller altyapısal, sosyal, kanuni, kültürel ve ekonomik sorunlar olarak sınıflandırılmıştır. Bu sorunlarla baş edebilmek için çeşitli önlemler alınması ve Suriyeli yetişkin ve çocuk bütün sığınmacıların eğitimlerine devam etmelerinin desteklenmesi gerektiği anlaşılmıştır. Suriyelilerin devlet okullarına erişiminin sağlanıp okula gitme oranlarının artması ve okullardaki uyum için gerekli koşulların sağlanması yönünde çalışmalar sürmektedir ve bu amaçla Suriyeli öğrenciler için verilen dil eğitimleri, telafi ve yetiştirme eğitimlerinin, sunulan özel dil ve telafi sınıflarının önemi açıktır.

Bunların yanında, ülkemizde, Suriyeli öğrencilere hizmet verebilecek yeterli alt yapı, fiziki yapı ve eğitimli personelin olmadığı anlaşılmaktadır. Bu durum hem çalışanlara ekstra iş gücü olarak yansımakta, hem de okullarda verimli bir şekilde, huzur ortamında ders işlenmesinin önünde engel olmaktadır. Bu nedenlerden dolayı, Suriyeli öğrencilerin okullarla uyumunun her zaman kolay olmadığı, belirli örneklerde Suriyelilerin, öğretmen, idareci ve velilerin desteğini alırken, diğerlerinde dışlanma ve ayrımcılık gibi muamelelere maruz kaldıkları anlaşılmaktadır. Öğrencilerin okullara verimli bir şekilde devam edebilmesi için okulların desteklenip, güçlendirilmesi gerektiği görülmektedir. Bunun için öğretmenlerin ve idarecilerin çok kültürlülükle ilgili bilgilendirilmesi, iş yüklerinin azalıp verimin artması için yeterli sayıda personelin istihdam edilmesi ve okulların fiziki ihtiyaçlarının karşılanması gerekmektedir. Suriyelilerin önündeki sosyal engellerin aşılması için yine okul müfredatının çok kültürlü bir ortama uygun hale getirilmesi önemli bir ihtiyaçtır. Bununla beraber, kimi zaman öğretmenlerin, velilerin ve öğrencilerin Suriyelilere karşı olumsuz tepkilerine rastlanması toplumun her kesiminin Suriyelilerle beraber yaşamak konusunda yardım ve rehberliğe ihtiyaç duyduğunu göstermektedir. Bu yüzden, eğitilmesi gereken kesimin sadece Suriyeliler olmadığı görülmekte; Türkiye toplumunun da yabancılarla ortak yaşama konusunda eğitim alması, sanatsal faaliyet, kültürel kutlama ve toplantılar gibi aktivitelere katılmasının önemi açıktır. Toplumsal uyuma yönelik kültürel kaynaşmayı sağlayacak bu tür eğitim, folklorik etkinlik ve kutlamalar iki toplumun birbirini tanıyıp anlamasına zemin hazırlayacaktır.

Suriyelilerin eğitimden uzak kalmalarının bir diğer nedeni henüz yerleşik hayata geçmemiş birçok ailenin olması ve bu ailelerin çocuklarını okula yollamamak ya da sürekli okulunu değiştirmek gibi tercihlerde bulunmak zorunda kalmalarıdır. Bu durum okullardaki düzeni de olumsuz etkilemektedir.

Erken evlilik, kız çocuklarının okutulmaması gibi sorunlar ise kültürel problemler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sorunların da toplumsal uyumun artmasıyla çözülmesi beklenmekte, bu süreçte evlilik yaşı, zorunlu eğitim gibi, ilgili kanun ve kısıtlamaların öğrenilmesi gerekmektedir. Bu durum da Suriyelilere yönelik, Türkiye kültür ve kanunlarını tanıtacak, yetişkinleri de kapsayan yaygın eğitim faaliyetlerinin faydalı olacağını göstermektedir.

Eğitimin önündeki engelleri araştırırken literatür taramasında karşımıza çıkan sorunlarla sahada bulduğumuz sorunların birbiriyle uyumlu olduğu görülmektedir. Bununla beraber saha çalışmasında ekonomik sorunların eğitim önünde oldukça öncelikli bir engel olarak tespit edildiği dikkat çekmiştir.

Geçim sıkıntısı olarak tanımlayabileceğimiz ekonomik sorunlar, eğitimin zorlu en etkili engellerden olup ailenin geçinecek gelirinin olmaması çocukların okula ulaşım masrafı gibi ihtiyaçlarının karşılanamaması, çocukların çalıştırılması ve eğitimlerine yoğunlaşamamaları ya da tamamen okulu bırakmaları gibi birçok sorun içermektedir. Bu işler gelecek vadetmeyen,

yeterli ücret içermeyen işlerdir ve çocukların küçük yaşlarda çalışmaları, eğitimden mahrum kalmaları, sosyal, fiziksel ve psikolojik açılardan onların gelişimlerini engelleyecektir.

Suriyelilerin karşılaştığı en ciddi sorunlardan olan ekonomik zorlukları aşmaları için bir an önce iş hayatına atılmaları gerekmekte, bunun için de eğitimin gerekliliği öne çıkmaktadır. Mesleki eğitim alamamak, dil öğrenememek, örgün eğitimden uzak olmak yine Suriyelilerin işsiz ve yoksul kalmalarına neden olan etmenlerdendir. Bu eğitimlerin meslek kazandırmanın yanındaki bir diğer etkisi, Suriyelileri sosyal açıdan da güçlendirmesidir. Mesleki eğitim kurslarına giden görüşmecilerin ifadeleri onların bu kurslar sayesinde, Suriyeli akranlarını tanıyıp sosyalleşmeleri, Türk hocalarıyla olumlu ilişkiler kurmaları, sokağa kendi başlarına çıkıp işlerini halledebilmeleri, ev ekonomisine katkı sağlamaları, yeni kurslara gitmek için bir vizyon geliştirmeleri, iş hayatına atılma konusunda planlar yapmaları gibi birçok konuda toplumsal uyum konusunda büyük ya da mütevazı adımlar attıklarını, toplumsal hoşgörü, kendine yetme gibi kazanımlara ulaştıklarını göstermektedir. Mesleki eğitim ve dil kurslarının yeterli sayıda ve yaygınlıkta olmaması, ihtiyaç ve talepleri karşılamazken Suriyeliler için önemlerinin büyük olduğu görülmekte, bu kurslara katılımın artırılması için kursiyerlere gerekli finansal desteğin yapılması ve kursların yaygınlaşması gerektiği anlaşılmaktadır. Suriyelilerin eğitime ulaşmaları için bir süre devlet tarafından ekonomik olarak desteklenmesi, uzun vadede onların da kendilerine yeten bir hayat kurmalarına yardımcı olacak ve bu yoksulluk sorununun bir döngüye dönüşmesine engel olabilecektir.

Ancak gerek bu maddi desteğin sağlanması, gerekse eğitim hizmetlerin iyileştirilmesi için gerekli lojistik ve altyapının oluşturulması ve ilgili personelin yetiştirilmesi gibi konular Türkiye için ciddi anlamda mali yüküdür ve bu alanlarda uluslararası fonlardan ve desteklerden yararlanılması gerekmektedir.

Kanuni sınırları anlamak için, Suriyeli sığınmacıların hakları ve ilgili yasal mevzuat hakkında bilgilenmelerinin önemi dikkat çekmekte, bu da önemli bir eğitim faaliyeti olarak tanımlanmaktadır. Bu sayede Suriyeliler Türkiye’de anlamlı ve bağımsız bir hayat kurma, toplumla sağlıklı bir uyum ve iletişim imkanına kavuşma ve eğitimlerine devam etme konusunda daha verimli ve sağlıklı bir süreçten geçebilecektir. Bu konularda Suriyelilere rehberlik edilmesi, Suriyelilerin en az bilgi sahibi oldukları konular olduğu gözlemlenen, özellikle üniversite eğitimi, diploma denkliği gibi konularda bilgi alıp gerekli şartları tamamlamalarını ve daha bağımsız ve kaliteli bir hayat kurmalarını sağlayacaktır.

Çalışmamızda, Suriyelilerin göç sonrası ülkemizde yaşadığı eğitim süreci ve bu konuda yaşadıkları zorlukların yanısıra, eğitimin toplumsal uyum için katkıları incelenip, Türkiye’de bu konuda gelinen süreç araştırılmıştır.

Eğitimin Suriyelilere toplumsal uyum kazanmaları açısından sağlayacağı katkılar, kendini güvende hissetme, kendine yetme, toplumsal hoşgörü, ev sahibi toplumla sosyalleşme olarak özetlenmiştir. Bu alanda öncelikli olarak gördüğümüz bir husus, eğitimin toplumsal uyumu sağlama konusunda katkılarında olan, ülkedeki her vatandaşa eşit bir eğitim imkanının sunulmasıdır. Bu konuda çalışmalar devam etmekte, Suriyeliler devlet okullarına gidebilmekte, bu durum da Suriyeli öğrencilerin toplumla buluşup kaynaşmasını (ev sahibi toplumla sosyalleşme) ve gelecekleri için yatırım yapmalarını sağlamaktadır. Eğitimle sosyal hayata katılımın artması, böylece toplumsallaşmanın, toplumsal hoşgörünün, güven ortamının artması, çatışmaların azalması, kontrol altına alınması ve önlenmesi de hedeflenmektedir. Suriyelilerle yerli nüfusun eğitim kurumlarında tanışıp sağlıklı ilişki kurmaları, Suriyelilerin aldıkları dil, mesleki ve örgün eğitim sayesinde sosyal hayatta toplumun her kesimiyle bir arada olmaları da bu amacı sağlamaktadır. Bunun yanında devlet, eğitimle toplumu kontrol altında tutar,

vatandaşlık ve tarih eğitimiyle de, toplumda, ortak bir aradalık bilinci ve aidiyet kazanılması hedeflenir. Suriyelilerin devlet okullarında Türk vatandaşlarıyla birlikte aldıkları eğitim MEB'in amaç ve hedefleri doğrultusunda düzenlenen ulusal müfredattır ve amaçlarından biri de toplumu bir arada tutacak milli bir birliktelik ve aidiyet sağlamak bu neticede toplumsal hoşgörüyü desteklemektir. Kantzara, bütün bunlarla beraber, eğitimin sosyal birlikteliği beslemesi, sosyal amaçları ve bağları koruyup güçlendirmesi, toplum içindeki bağlılığı artırıp iletişimi güçlendirmesi gibi rollerini vurgulamaktadır.

Sosyal uyum ve eğitimin önemi konusunda ilgili literatürde ve saha çalışmamızda temel olarak birbiriyle ilgili konular üzerinde durulduğu görülmektedir. Çalışmamızda öne çıkan öncelikli bulgular ise Suriyelilerin, yetişkinlerin eğitimi ve çocukların eğitimi konusunda istekli, ilgili ve öz verili oluşları; eğitimi, hayatlarını düzenleyecek, Türkiye'deki hayata uyum sağlamalarına yardım edecek anlamlı bir imkan olarak görmeleri, yaşadıkları ekonomik zorluklara ve diğer sorunlarına rağmen uzun süreli eğitim planları yapmaya gönüllü olmalarıdır. Görüşmecilerin eğitim konusundaki olumlu bakış açıları ve çabaları umut vericidir. Eğitimin kısa süreli faydalarının yanında, uzun süreçte elde edilecek bütün kazanımlarının da toplumsal uyum için önemine dikkat etmemiz gerekmektedir. Görece kısa süreli bir kazanım olarak kabul edilebilen dil eğitiminin, okula/kurslara giden çocukların ve yetişkinlerin Türkçe öğrenmesi, bu sayede ailelerine de Türkçe'yi öğretmeleri, gerektiğinde ailelerine tercümanlık yapmaları, Türk toplumuyla tanışıp arkadaşlık kurabilmeleri gibi toplumsal uyumlarına birçok olumlu katkısı vardır. Yine öğrencilerin okulda sosyalleşmesi, Türk ve Suriyeli velilerin bu vesileyle tanışıp birbiriyle ilişki kurması da kısa süreçte elde edilen toplumsal uyum kazanımlardan sayılabilir. Suriyeli öğrencilerin, temel öğretimi ve üniversite eğitimini, ya da mesleki eğitimi tamamlayıp çalışmaya başlamaları ise, uzun bir süreç gerektiren, önemli kazanımlardandır. Yetişkinlerin dil eğitimi ve mesleki eğitim alması yine onların da toplumda güven içinde kendilerini ifade etmelerini sağlayacak, kendilerini güvende hissetmelerine ve kendilerine yetmelerine yardımcı olacak ve iş bulmalarına imkan ve olanak sağlayacaktır. Aldıkları eğitim sayesinde Suriyelilerin kendilerini Türkiye'de daha rahat ve güvende hissettikleri, kendilerine sosyal ve ekonomik olarak yetme konusunda önemli kazanımlar edindikleri, belirli bir sosyal çevreye ulaştıkları, toplumsal hoşgörü içinde yaşamak için önemli adımlar attıkları ve çocuklarının eğitimlerinin yanında kendi eğitimlerini de sürdürmek istedikleri anlaşılmaktadır. Ayrıca eğitimin, Suriyelilerin iş sahibi olarak da kendilerine ekonomik ve sosyal alanlarda yetmelerini sağlayacağı görülmektedir.

Eğitime katılımın önündeki engellerin, belirtilen önlemlerin alınmasıyla, zaman ve özveri ile aşılması, Suriyelilerin örgün ve yaygın eğitime ulaşmasını sağlayacak, bu da toplumsal uyum ve huzurun artması için anlamlı bir adım olacaktır. Yine Suriyeli sığınmacılara ve Türkiye toplumuna yönelik, bir arada yaşamayı kolaylaştırıcı eğitim ve kültürel faaliyetler de toplumsal hoşgörüyü artıracak, toplumsal uyumu olumlu yönde etkileyecektir.

Çalışmamızın sonucu olarak, Suriyelilerin Türkiye'ye göçü, buradaki eğitim süreçleri, konuyla ilgili yapılan çalışma ve düzenlemeler ve eğitim konusundaki sorun ve çözüm önerileri göz önüne alınarak, eğitimin toplumsal uyumu sağlama konusunda önemli katkıları olduğu Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılar örneğinde yine bu konudaki bilimsel çalışmalara ve saha çalışmamıza dayanarak anlaşılmıştır.

Sonuç olarak, bu çalışmada, toplumsal uyuma hem sığınmacıların, hem ev sahibi toplumun çabalarıyla ulaşabileceği anlaşılmıştır. Bu nedenle, Suriyeli sığınmacılarla Türkiye toplumunun uyum, barış ve huzur içinde yaşayabilmeleri için sosyal ve siyasi tedbirlerin alınması ve her iki kesimin üzerine düşeni yapması gerektiği görülmüştür. Saha çalışmasının

yapıldığı farklı ve önemli iki örnek olan (bir sınır kenti olan) Şanlıurfa'yla, (başkent) Ankara'da eğitimle sorunların ve eğitimin sonuçlarının benzer olduğunun görülmesi de çalışmanın sonuçlarının yaygınlığı açısından anlamlıdır.

Ülkemizdeki Suriyeli çocukların eğitime katılım oranının 2013-2014 tarihindeki %30'dan, 2018'de % 63'e yaklaşması Suriyelilerin eğitime intibakının sağlanması ve toplumsal uyum konusunda ilerleme katedilmesi konularında başarılı bir sonuç olarak görülmekle birlikte bu oranın % 100'e çıkmasının hedeflendiği, bu konuda projelerin yerli ve yabancı, ilgili fonların kullanılmasıyla, gerek devlet eliyle gerekse STK'ların çalışmalarıyla sürdürüldüğü anlaşılmaktadır. Eğitime katılım oranlarındaki artış Suriyelilerin toplumsal uyumunun iyileştiğinin hem göstergesi hem de bu iyileşmenin bir sonucu olduğu görülmüştür. Suriyeli sığınmacıların Türkiye'deki yaşam koşulları düzeliyor, kanuni, resmi konumlarıyla ilgili olumlu düzenlemeler yapıldıkça, Suriyeliler buradaki hayatlarına alıştıkça, eğitime katılımları artmakta, eğitim aldıkça da toplumsal uyumları iyileşmektedir.

Bununla beraber göçmenlerin yeni bir toplumda, toplumsal uyuma ulaşması uzun ve karmaşık bir süreçtir. Eğitimin sonuçları daha dolaylı şekillerde ve daha ileri tarihlerde alınabilir. Önümüzdeki yıllarda demokratik ve eşitlikçi bir şekilde bir arada yaşamının sağlanması, her yaş ve kesimden göçmenin buradaki hayatına en iyi, bağımsız ve rahat şekilde uyum sağlaması için gereken kanuni alt yapının hazırlanması, bunların uygulanması ve ev sahibi toplumun da göçmenlerle bir arada yaşamaya, çok kültürlü bir hayata alışması için gereken düzenleme ve eğitimler sürdürülmelidir. Bu noktada, eğitimin de uzun soluklu bir süreç olduğu, sonuçlarının kısa ve uzun vadede alınabileceği akılda bulunmalıdır. Örgün ve yaygın eğitimin her kademesinin, Suriyeli sığınmacıların ülkemizdeki hayat koşullarını iyileştirecek, toplumsal uyum içinde yaşamalarını destekleyecek unsurlar olduğu anlaşılmalıdır. Türkiye toplumunun da yabancılarla ortak yaşam konusunda gerekli eğitime ulaşması da iki toplumun birbiriyle uyum ve huzur içinde yaşaması için önemli bir ihtiyaçtır.

SUMMARY

Syrian civil war which started in 2011 and has been still continuing for 8 years has resulted with mass migration and displacement of Syrians. Even though Turkey is not a migration receiving country, it has pursued "open door" policy which led migration of approximately three and half million Syrians to Turkey in this significantly short period. The sudden and unprepared Syrian influx has had serious effects on Turkey in various terms as social, economical and cultural. At the beginning, it has been thought that Syrians would return to their country soon; therefore, they have been called "guest", but as the war has not stopped yet, Turkish government implemented a policy to provide a fair life for Syrians in Turkey. Even though, they can not be recognised as refugees due to Geneva Convention accepted by Turkey, we will call them refugees in quotation mark as "refugees". As it has been seen that Syrians will stay in Turkey for more years, various laws has been implemented and projects have been supported to provide their needs for education, language learning, legal rights, right to work, housing outside the camps, health service and social cohesion with local community.

Our study focuses on the education service provided for Syrians and its positive effect on ensuring a social cohesion between Syrian and Turkish society. This study includes various aspects of education, as both education of children (in Temporary education Centers and in national education system) and education of adults (university education, vocational

courses, Turkish language courses) as well as education of both “refugees” and citizens of host country to learn living together in peace, tolerance and social harmony.

Method of the study is conducted in two parts. At first the studies, policies and processes on the education service for Syrians and the significance of education for Syrians considering social cohesion in Turkey have been analysed due to the relevant academical studies, reports and legal regulations. In the second part, a field study has been conducted to realise and detect the problems of Syrians in receiving education and providing a social cohesion for Syrians in Turkey. The field study has been conducted in Şanlıurfa (as a border city with an intense “Syrian refugee” population and Ankara as the capital city with consistent numbers of “Syrian refugees”) with Syrian and Turkish people.

In the study, firstly the meaning, the use and significance of social cohesion is investigated and its supplementative structure and effect on education have been emphasized in theoretical realm. Education process of Syrians is the next concern of the article. Syrians have started to get education on their own efforts in so called Syrian schools, having Syrian syllabus which are mostly unprofessional and have insufficient resources. Afterwards, these schools have been recognized by Turkish National Ministry of Education (MEB) and called Temporary Education Centers (TEC). MEB provided financial and infrastructural support for these centers. Government also implemented laws providing rights to have education in Turkish schools for Syrians as well as giving them rights in various other areas as having health service and right to work. Presently, TECs are getting closed gradually and all the Syrian children are expected to get participated in Turkish national education system.

Basic obstacles encountered by Syrian refugees in Turkey have been detected as infrastructural obstacles, legal obstacles, social obstacles, economical obstacles. These can be detailed as discrimination, child labour, early marriages, unawareness of their rights, insufficient school capacity, unemployment, war trauma and constant migration. Both literature review and field study are consistent. The peculiarity of the results of the field is the emphasis on financial deprivation/poverty as the biggest problem on education of Syrians.

Social cohesion of Syrians through education has been conceptualised within the terms as feeling safe, self sufficiency, social tolerance, and socialisation with host society. Syrians get to know the other Syrians and Turkish teachers, students and parents within the education institutions. Thus, they feel safer in the society, get socialised with host community and both parties (Turkish and Syrian people) gain social tolerance towards each other. Additionally, education promises both children and adult Syrians a career, basic work talents which will help them to build their life in Turkey in a self sufficient way, both socially and economically. Learning Turkish language also helps them have a social and economical self sufficient life, find jobs, know and use social, educational and health services on their own and results in self sufficiency, feeling safe, and socialisation with host country. Uniqueness of the result of the field study compared with literature review is the significance of learning Turkish language on social cohesion as well as success on education. Another one is the willingness of Syrians to get education for both adults and children even if it may take many years.

KAYNAKÇA

- 2018 Yurt Dışında Kabul Edilecek Öğrenci Kontenjanları. (2018) Erişim Adresi: <https://www.yok.gov.tr/ogrenci/2018-yurt-disinda-kabul-edilecek-ogrenci-kontenjanlari>.
- Al-Haj, M. ve Tsacoyianis, B. (2014). *Tuyoor al-amal and informal education for Syrian refugee children in Lebanon*. 14.03.2019 tarihinde <https://ojcs.siue.edu/ojs/index.php/ssa/article/view/3084/1058> adersinden alındı.
- Bakan Yılmaz: Türkiye'deki Suriyelilerin Okullaşma Oranı Yüzde 63'E Yaklaştı. (2018). Erişim adresi: <https://www.meb.gov.tr/bakan-yilmaz-turkiyedeki-suriyelilerin-okullasma-orani-yuzde-63e-yaklasti/haber/16453/tr>
- Banks, J. (2009). Multicultural education, dimensions and paradigms. J. Banks içinde, *The Routledge International Companion to Multicultural Education* (s. 9-32). Londra, İngiltere: Routledge Publications.
- Bhattacharjee, A. (2012). *Social science research: principles, methods, and practices. Textbooks Collection*, Tampa, ABD.
- Bircan, T ve Sunata, U. (2015). Educational assessment of Syrian refugees in Turkey. *Migration Letters*, 12 (3), 226 – 237.
- Bolgenin İlk Türkçe Arapça Gazetesi 'İşrak'. (2017, 24 Temmuz). Maraş'tan Haber Gazetesi, Erişim adresi: <https://www.marastanhaber.com.tr/bolgenin-ilk-turkce-arapca-gazetesi-israk-22919h.htm>
- Büyükşehir Belediyesi'nden Kucaklayıcı Bir Hizmet Daha Göçmen Koordinasyon ve Uyum Merkezi Açıldı. (2018). Erişim adresi: <http://www.adana.bel.tr/versiyon4/buyuksehir-belediyesinden-kucaklayici-bir-hizmet-daha-gocmen-koordinasyon-ve-uyum-merkezi-acildi/>
- Cenevre'de 28 Temmuz 1951 Tarihinde İmzalanmış Olan Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşmenin Onaylanması Hakkında Kanun (1961, 29 Ağustos). Resmi Gazete. (Sayı: 10898). Erişim adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10898.pdf>
- Chatty, D., Ahmadzadeh, H., Çorabatır, M., Hashem, L., Husseini, J. A., Wahby, S., Waziri, H. (2014). *Ensuring quality education for young refugees from Syria (12–25 years)*. Erişim adresi: <https://www.unhcr.org/protection/children/584697057/ensuring-quality-education-young-refugees-syria-12-25-years-mapping-exercise.html>.
- Children of Syria in Turkey*. (2016). Erişim adresi: http://unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/Children%20of%20Syria%20in%20Turkey_Inf%20o%20Sheet_%20February%202016_3.pdf
- Duman, T. (2016). Sosyal uyumu sağlamak için Suriyelilerin eğitiminin önemi. H. M. Paksoy ve diğerleri içinde, II. *Ortadoğu Konferansları: Ortadoğu'daki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu*, (s. 46-54). Kilis: Kilis 7 Aralık Üniversitesi Matbaası.
- Emin, M. N. (2016). *Türkiye'deki Suriyeli çocukların eğitimi: Temel eğitim politikaları*. Ankara: SETA. Erişim adresi: http://file.setav.org/Files/Pdf/20160309195808_turkiyedeki-suriyeli-cocuklarin-egitimi-pdf.pdf
- Erdoğan, M. M. (2015). *Türkiye'deki Suriyeliler toplumsal kabul ve uyum*. C. Tüzün (Ed.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

- Geçici Eğitim Merkezleri Kapatıldı. İstanbul'da Sınıf Mevcutları Arttı. (2018). Erişim adresi: <http://www.mebpersonel.com/egitim/gecici-egitim-merkezleri-kapatildi-istanbul-da-sinif-mevcutlari-artti-h225107.html>
- Geçici Koruma. (2019). Erişim adresi: http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713
- Geçici Korumamız Altındaki Suriyeliler. (2016). Erişim adresi: http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler_409_558_560
- Göç ve Mülteci Hizmetleri. (t.y.). Erişim adresi: <http://www.kizilay.org.tr/neleryapiyoruz/goc-ve-multeci-hizmetleri>
- Göçmen Merkezi Hayatlarını Kolaylaştırdı. (2017, 6 Kasım). Erişim adresi: <https://www.haberler.com/gocmen-merkezi-hayatlarini-kolaylastirdi-10211870-haberi/>
- Green, A. (2011). Lifelong learning, equality and social cohesion. *European Journal of Education*, 46 (2) Part I, 228-243.
- Heyneman, S. P. (2000). From the party/state to multi-ethnic democracy: education and its influence on social cohesion in Europe and central Asia region. *Educational Evaluation and Policy Analysis*, 22 (2), 173-191.
- IOM Turkey Refugee Response Operations (2017). Erişim adresi: <https://turkey.iom.int/sites/default/files/sitrepos/Refugee%20Response%20Info%20Sheet%20Jan-Mar.pdf>
- İşrak 4. Yılında. (2019, 29 Nisan). İşrak Gazetesi, Erişim adresi <http://www.israkgazetesi.com/>
- Kantzara, V. (2011). The Relation of education to social cohesion. *Social Cohesion and Development*, 6 (1), 37-50.
- Karasu, M. A. (2016). Şanlıurfa'da yaşayan Suriyeli sığınmacıların kentle uyum sorunu. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21 (3), 995-1014.
- Konda Barometresi Suriyeli Sığınmacılara Bakış. (2016). Erişim adresi: <https://konda.com.tr/tr/rapor/suriyeli-siginmacilara-bakis/>
- Koyuncu, A. (2014). *Şehrin yeni misafirleri Suriyeliler*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Lemaire, E. (2009). Education, integration and citizenship in France. J. Banks içinde, *The Routledge International Companion to Multicultural Education* (s. 323-333) Londra: İngiltere, Routledge Publications.
- Mozaik Kadın, Aile ve Eğitim Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, Kadın ve Demokrasi Derneği [KADEM] ve Hasan Kalyoncu Üniversitesi (2015). *Gaziantep'teki Sığınmacı Kadınlar ve Ailelerine Yönelik Sosyal Uyum Araştırma Projesi*. Gaziantep: Mozaik Kadın, Aile ve Eğitim Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği.
- O'Rourke, J. (2015). Education for Syrian refugees: The failure of second-generation human rights during extraordinary crisis. *Albany Law Review*, 78 (2), 711-738.
- Orhan, O., Piriñçi, F., Erkmn, S., Evrim Maden, T., Kılıç, Duman, B., Özdemirci, S., 2014, O., vd. (2014) The situation of Syrian refugees in the neighbouring countries: findings, conclusions and recommendations. Ankara: ORSAM.
- Ritzen, J. (2001). Social cohesion, public policy and economic growth: Implications for OECD countries. J. F Helliwell içinde, *The contribution of human and social capital to sustained*

- well-being and growth*. International Symposium Report. Que'bec: 291-309, Erişim adresi: <https://oecd.org/edu/innovation-education/1825690.pdf>.
- Schiefer, D. ve van der Noll, J. (2017). The Essentials of social cohesion: a literature review. *Social Indicator Research*, 132, 579-603.
- Shuayb, M. (2012). Introduction. M. Shuayb içinde, *Rethinking Education for Social Cohesion International Case Studies* (s.1-7). Londra, İngiltere: Palgrave Publication.
- Smith, A. (2006). Education for diversity, investing in systemic change through curriculum, textbooks and teachers. Roberts-Schweitzer, Eluned-Greaney, Vincent, vd. içinde, *Promoting Social Cohesion through Education: Case Studies and Tools for Using Textbooks* içinde (s. 29-46). Washinton, DC, ABD: World Bank.
- Suarez-Orozco, Marcelo ve Suarez-Orozco, Carola (2009). Globalization, immigration, and schooling. J. Banks içinde, A. *The Routledge International Companion to Multicultural Education* içinde (s. 62-77). Londra, İngiltere: Routledge Publication.
- Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi. (t.y.). Erişim adresi: <https://pictes.meb.gov.tr/izleme>
- Suriyeli Çocukların Yıllara Göre Eğitim Verileri ve Okullaşma Oranları. (2017). Erişim adresi: <https://www.setav.org/suriyeli-cocuklarin-yillara-gore-egitim-verileri-ve-okullasma-oranlari/> adresinden edinilmiştir.
- Syria Emergency. (t.y.) Erişim adresi: <https://www.unhcr.org/syria-emergency.html>
- Syria Factsheet. (2018). Erişim adresi: <https://www.unhcr.org/sy/wp-content/uploads/sites/3/2018/02/Syria-Fact-Sheet-2017-2018.pdf>
- Syria's Refugee Crisis in Numbers. (2016). Erişim adresi: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2016/02/syrias-refugee-crisis-in-numbers/>
- Türkiyedeki Suriyeli Sayısı Şubat 2019. (2019). Erişim adresi: <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>
- Ulukütük, M. (Ed). (2016). *Ortak geçmişten ortak geleceğe doğru sosyal uyum*. Gaziantep: BEKAM.
- Ulukütük, M. (Ed). (2017). *Suriyeli muhacirlere sosyal uyum rehberi*. Gaziantep: BEKAM.
- When I Picture My Future, I See Nothing' Barriers to Education for Syrian Refugee Children in Turkey*. (2015). Erişim adresi: https://www.hrw.org/sites/default/files/report_pdf/turkey1115_brochure_web.pdf.
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013, 4 Nisan). Resmi Gazete. (Sayı:28615). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf>
- Yabancılar Yönelik Eğitim Öğretim Hizmetleri. (2014, 23 Eylül). MEB Mevzuat. (Sayı: 10230228/235/4145933). Erişim Adresi: <http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1715.pdf>
- Yaşar, M. R. (2014). *Kilis'te sığınmacı algısı toplumsal otizm ve ötekileştirme sürecinin ilk görünümleri*. Kilis: Kilis Üniversitesi Yayınları.
- Yıldırım, S., İslamoğlu, E. ve İyem, C. (2017). Suriyeli sığınmacıların toplumsal kabul ve uyum sürecine ilişkin bir araştırma, *Bilgi*, 35, 107-126.